

1.4.9.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

38325

A5871.

Cesti - rahwa

Kasuline Kalender 1867

aasta peale pärast meie Jõhanda Jeesuse Kristuse sündimist,

Sel aastal on 365 pääwa.

Keiserliku Awaliku
Km-kogu kink. 1916.

Cartus.

H. Saakmanni kirjadega trükitud.

Märkide seletamine.

● Noor-kuu.	● Esimene weerand.
● Täis-kuu.	● Viimne weerand.
P. püha.	p. pärast ehk pääw.
homm. hommikul.	öht. öhtul.
e. l. enne lõunat.	p. l. pärast lõunat.
m. ja ' minut.	f. kel, ja t. tund.

Pääwa- ja kuu-warjutamised.

Sel aastal warjutasse päike kaks korda ja kuu kaks korda. Esimene on pääwa-warjutamine 22. Weebruari-kuul. Tema hakab kel 10, 42 min. homm. Lõpetus kel 1, 20 min. p. l. Kõige suurem warjutamine on 10 tolli. Teine on kuu-warjutamine 8. Märtsi-kuul homm. Tema ei ole meie pool nähtaw. Kolmas on pääwa-warjutamine 17. Augusti-kuul, mis meie pool nähtaw ei ole. Neljas on kuu-warjutamine 2. Septbr.-kuul. Hakatus f. 12, 44 m. homm. Lõpetus f. 3, 42 m. Kõige suurem warjutamine on f. 2, 13 m.: 8 tolli põhja pool sõrmas.

Maasta jägude muudmised.

- 1) Kewade alustab 9. Märtsil f. 3, 25 min. homm.
- 2) Suwi alustab 9. Juunil f. 11, 58 min. öht.
- 3) Sügise alustab 11. Septembril f. 2, 21 min. öht.
- 4) Talw alustab 10. Deetsembril f. 8, 25 min. homm.

Von der Censur gestattet.

(Nr. 120.)

Dorpat, den 7. September 1866.

Kroonupühad

- mis kiriku seaduse järel Maa-kirikutes tulewad pühitseada.
- 1) Künla-kuu 19. pääwal. Suure Keisri ja kõige Wene-riigi Walitseja Aleksander Nikolajewitsi krooni pär. p.
 - 2) Künla-kuu 26. pääwal. Suurewürsti ja Troonipärija Aleksander Aleksandrowitsi sündimise pääw.
 - 3) Jüri-kuu 17. pääwal. Suure Keisri ja kõige Wene-riigi Walitseja Aleksandri Nikolajewitsi sünd. p.
 - 4) Heina-kuu 22. pääwal. Meie Keiserina Maaria Aleksandrowna nime pääw.
 - 5) Heina-kuu 27. pääwal. Meie Keiserina Maaria Aleksandrowna sündimise pääw.
 - 6) Veikuse-kuu 26. pääwal. Meie Keisri Aleksandri Nikolajewitsi kroonimise pääw.
 - 7) Veikuse-kuu 30. pääwal. Meie Kõrge Keisri Aleksandri Nikolajewitsi nime pääw.
 - 8) Veikuse-kuul 30. pääwal. Suurewürsti ja Troonipärija Aleksander Aleksandrowitsi nime pääw.

Sel aastal näitab tunnipak.

1. Januaril 9 minutit tunnikellast tagasi.
1. Weebruari 15 min. — —
1. Märtsil 10 minutit — —
1. Aprillil tunnikellaga ühte.
1. Mail 4 minutit tunnikellast etc.
1. Juunil tunnikellaga ühte.
1. Juulil 5 minutit tunnikellast tagasi.
1. Augustil 5 minutit — —
1. Septembril 4 minutit tunnikellast etc.
1. Oktobril 14 minutit — —
1. Novembril 15 min. — —
1. Deetsembril 6 min. — —

Kaks riisifest (**) nädala pääwa arwu-numri ees tähendawad, et on kiriku- ehk kroonu-püha, mis kirikus pühitseatakse; üks ainus (*) tähendab, et on mälestuse p., mis kirikus ei pühitse, aga mil kohut ja kooli ei peeta.

Aasta algamine.

Sel kuul 'on

Jaauar.

1.
Igapäev aea pöue
Vandub wana puhkama,
Ast' des uue aasta öue:
Jesand! filmi walgusta!

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
------------------------------	--------	---------------------------

Reäri p.	Kristuse ümberleikamisest.	Euul. 2, 21.
**1 Pühap.	Reäri : pääw.	☉ 6. 21' õhto.
2 Esmasp.	Nabel, Set	
3 Teisip.	Genof	Selge.
4 Kestnäd.	Metusala	
5 Neljap.	Siimeon	ja
**6 Reede	3 Kuninga p.	külm ilm.
7 Laup.	Melfior	

1. Püh. p. 3. Kuning. p. — 12 aastane Jeesus templis. Euul. 2, 41—52.

8 Pühap.	Errart	☉ 9, 23' homm.
9 Esmasp.	Kaspar	
10 Teisip.	Paawli pääw.	Kange külm.
11 Kestnäd.	Higinus	
12 Neljap.	Rein	
13 Reede	Hilarius	Lumesadu.
14 Laup.	Robert	

2. Püh. p. 3. Kuning. p. — Pulmad Kaana linnas. Joann. 2, 1—11.

15 Pühap.	Weeliks	☉ 4, 34' p. l.
-----------	---------	----------------

31 pääwa.

Reäri - kuu.

16 Esmasp.	Erđman	
17 Teisip.	Lõnise pääw.	
18 Kestnäd.	Grain	
19 Neljap.	Saara	annab
20 Reede	Waab. Sebast.	tagasi.
21 Laup.	Agnet	

3. Püh. p. 3. Kuning. p. — Pealikust Kapernaumas. Matt. 8, 1—13.

22 Pühap.	Wintsent	
23 Esmasp.	Emerentsia	☉ 8, 2' õht.
24 Teisip.	Timoteus	Pääwa paiste
25 Kestnäd.	Paawli ümb.	ja ilm
26 Neljap.	Hans	on niiste.
27 Reede	Kristostomus	
28 Laup.	Kaarel	

4. P. p. 3. Kuning. p. — Jeesus ahwardab tuult ja merd. — Matt. 8, 23—27.

29 Pühap.	Saamuel	Parajad
30 Esmasp.	Ludowika	talwised ilmad.
31 Teisip.	Polikarpus	☉ 3, 27' homm.

1. Jaauaril tõuseb päike: E. 8, 41 m., läh. alla: E. 3, 37 m.

11 — — — — — 8, 26 — — — — — 3, 59 —

21 — — — — — 8, 5 — — — — — 4, 23 —

N��dalad ja n��dala p������.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Ke��n��d.	Brigita	Wagane ilm.
*2 Neljap.	K������ p. Maarja p.	
3 Keede.	Hanna	
4 Laup.	Weronika	Luisune.

15 Ke��n��d.	��srael	Paras k��lm.
16 Neljap.	Juula	P��hme tuul.
17 Keede	Konstant��ia	
18 Laup.	Konfordia	

8. p. e. Krist.   lest. p. — K  lwajast. Kuul. 8, 4—15.

**19 P��hap.	Eusanna Keisri h. tronip.	W��ga heitlik.
20 E��masp.	E��karius	
21 Teisip.	Ello	
22 Ke��n��d.	P��etri p�����	11, 25' h��m.
23 Neljap.	��bst	
24 Keede.	Madise p.	
25 Laup.	Wikt��r	k��lmemaks.

Paastu Pühap. — Kristuse kannatamisest. Kuul. 18, 31—43.

**26 P��hap.	Ne��tor	��rooni p��r.	Tuul.
27 E��masp.	Klaudius	j��nd. p.	
28 Teisip.	W��stla p�����		

1 Weebuaril tõuseb p     :   . 7, 42 m., l  h, alla:   . 4, 50 m.

11 — — — — 7, 16 — — — — 5, 13 —

21 — — — — 6, 48 — — — — 5, 37 —

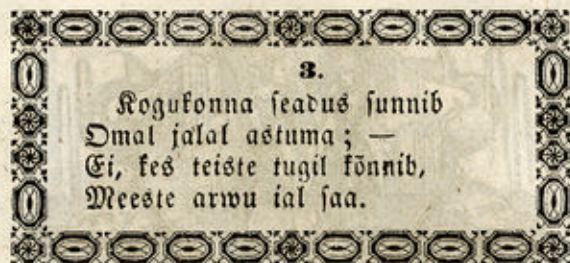
5. p. p. 3 Kun. p. — Umdrohi n  so fees. Matt. 13, 24—30.

5 P��hap.	Uagate	9, 28' d��to.
6 E��masp.	Beerent	
7 Teisip.	Rikart	
8 Ke��n��d.	Saalom��n	Heitlikud ilmad.
9 Neljap.	Apolonius	
10 Keede	Paulina	
11 Laup.	Karolina	Selge.

9 p. e. Krist.   lest. p. — E    tegiad wiinam  el. Mat. 20, 1—16.

12 P��hap.	E��wrosina	Kange k��lm.
13 E��masp.	Beeningna	
14 Teisip.	Walent��n	

1, 19' p. 1.

3.

Rogukonna seadus sunnib
 Omal jalal astuma; —
 Ei, kes teiste tugil kõnnib,
 Meeste arwu ial saa.

Nädalad ja nädalapääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Keßnäd.	Zuha pääw	☾ 10, 34' homm.
2 Neljap.	Loowisa	Wäga tasane
3 Reede	Kunigunda	
4 Laup.	Udrian	ilm.

1. Pühap. paastus. Kristust kiusatakse. Mat. 14, 1—11.

5 Pühap.	Meeta	Räntjafas.
6 Esmasp.	Gotwrid	
7 Teisip.	Eiimo	(1. Kwatember.)
*8 Keßnäd.	Palwe pääw	☾ 10, 42' homm.
9 Neljap.	Prudentius	few. h. f. 3, 25' h.
10 Reede	Mifeus	
11 Laup.	Konstantin	Sula.

2. Pühap. paastus. Kananea-maa naene. Mat. 15, 21—28.

12 Pühap.	Gregor	Lumesadu
13 Esmasp.	Errst	iga pääw.
14 Teisip.	Matilde	
15 Keßnäd.	Luugus	Sula.
16 Neljap.	Gaabriel	☾ 9, 33' homm.

17 Reede	Truuta	
18 Laup.	Patritsius	Wahel saab

3. P. paastus. Kristus ajab kurja waimu wälja. Luuk. 11, 14—28.

19 Pühap.	Joosep	
20 Esmasp.	Rubert	wihma.
21 Teisip.	Beenedikt	
22 Keßnäd.	Rahwael	Põld lähäb
23 Neljap.	Leowil	☾ 11, 51' õht.
24 Reede	Kaasimir	mõnest kohast
*25 Laupääw	Paasto Maarja p.	paljaks.

4. P. paastus. Kristus sööb 5000 meest. Joann. 6, 1—15.

26 Pühap.	Maanuel	Heitlik ilm,
27 Esmasp.	Kustaw	pääwa waiste
28 Teisip.	Gideon	ja soe.
29 Keßnäd.	Wiliipina	
30 Neljap.	Adonis	☾ 4, 56' p. l.
31 Reede	Toots	

1. Märtsil tõuseb päike: f. 6, 24 m., läh. alla: f. 5, 59 m.

11. — — —	5, 53 — — —	6, 21 — — —
21. — — —	5, 26 — — —	6, 41 — — —

4.

Wäga palju on weel pori,
Mis meil sammu kinnitab;
Kes ei oska, peab kui ori
Nänd'ma kunni hauda saab.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
------------------------------	--------	---------------------------

1 Laup.	Teodora	Lõõkesed kuulda.
5. p. paastus.	Jeesust wisatakse kiwibega. Joann. 8, 46—59.	
2 Pühap.	Teodosia	Pehme ilm,
3 Esmasp.	Berdinand	jõed
4 Teisip.	Ambrosius	lagunewad.
5 Keskäd.	Masim	☉ 12, 53' p. l.
6 Neljap.	Rölestin	Tahe tuul.
7 Reede	Aaron	
8 Laup.	Poogislaus	

6. p. paastus.	Kristuse sisesõitmisest. Mat. 21, 1—9.	
9 Pühap.	Palmi puude p.	Lumesadu.
10 Esmasp.	Toots	Pääwa paiste.
11 Teisip.	Herman	Raunis soe
12 Keskäd.	Dli.	ilm.
**13 Neljap.	Suur Neljap.	☉ 3, 48' homm.
**14 Reede	Suur Reede	
15 Laup.	Obadias	

**16 Pühap.	1. Lihawete p.	
**17 Esmasp.	2. Lihawete p.	Reieri h. sünd. p.
*18 Teisip.	Valerian	Pääwa paiste.
*19 Keskäd.	Diimon	Hea ilm.
*20 Neljap.	Teodora	☉ 9, 27' homm.
*21 Reede	Aleksandra	
*22 Laup.	Raajus	

1. p. p. ülest. p.	Kinnipandub ülest. Joann. 20, 19—31.	
23 Pühap.	Jürip.	Bihmasadu
24 Esmasp.	Albert	ja tuul.
25 Teisip.	Markuse p.	Heililikud
26 Keskäd.	Etsefias	ilmad.
27 Neljap.	Anastasius	☉ 11, 51' õht.
28 Reede	Teresia	
29 Laup.	Raimund	

2. p. p. ülest. p.	Hea karjane. Joann. 10, 12—16.	
30 Pühap.	Grastus	

1. Aprillil tõuseb päike: E. 4, 55 m., läh. alla: E. 7, 6 m.	
11. — — — — — 4, 28 — — — — — 7, 28 —	
21. — — — — — 4, 2 — — — — — 7, 51 —	

5.

"Südamed ja afnad lahti!
Suvi kiipub tulema!"
Sundwad lilled salamahiti,
Pinnud lausa lauluga.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Esmasp.	Bolbri pääw	Soo ja udune ilm.
2 Teisip.	Siigismund	
3 Keisnäd.	† leidmise p.	
4 Neljap.	Lorentina	
5 Reede	Kottard	
6 Laup.	Diitrik	

3. p. p. ülest. p. — üürise aea pärast. Joann. 16, 16—23.

7 Pühap.	Setta	7. fulmi nädal.	Lehed näitwad ennast.
8 Esmasp.	Laus		
9 Teisip.	Rigula pääw		
10 Keisnäd.	Kordian		Ilus ilm.
11 Neljap.	Pankratsius		
12 Reede	Neero		
13 Laup.	Serwaatsius		Wilu wihm

4. p. p. ülest. p. — Kristuse äraminemiseft. Joann. 16, 5—15.

14 Pühap.	Sohwia	6. fulmi n.	7, 9' õhto. ja
15 Esmasp.	Peregrinus		

16 Teisip.	Kristjan	6. fulmi nädal.	wähe rahet. Wilu wihm ja tuul.
17 Keisnäd.	Nikander		
18 Neljap.	Gerik		
19 Reede	Wilip		
20 Laup.	Wlorian		

5. p. p. ülest. p. — Digest palumiseft. Joann. 16, 23—30.

21 Pühap.	Triino	5. fulmi nädal.	5, 1' õhto. Udune ja heitlik. Urbani pääw. Ilusad ilmad.
22 Esmasp.	Enilia		
23 Teisip.	Leontine		
24 Keisnäd.	Öster		
25 Neljap.	Taewa minem.		
26 Reede	Eduard		
27 Laup.	Ambrosius		

6. p. p. ülest. p. — Roemustaja. Joann. 15, 26—16, 4.

28 Pühap.	Wlorian	4. fulmi n.	8, 24 homm. Toming hakab õitsma.
29 Esmasp.	Maksimilian		
30 Teisip.	Wiigand		
31 Keisnäd.	Alide		

1. Mail tõuseb päike: E. 3, 39 m., läh. alla: E. 8, 13 m.

11. — — — — 3, 20 — — — — 8, 33 —

21. — — — — 3, 5 — — — — 8, 51 —

6.

"Surve ülem ilupidu!"
 Hõiskab õõpik läbi õõ;
 Aga meie rõõmu idu
 Kurnab kiireline töö.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
------------------------------	--------	---------------------------

1 Neljap.	Emma	4. f. n. Wihm, pikne wilu tuul.
2 Reede	Liiso	
3 Laup.	Wridrika	

Neli pühi. — Pühast Waimust. Joann. 14, 23—31.

**4 Pühap.	Neli Pühi	5. fulwi nädal.	☉ 6, 41' homm. Heitiis ilm. (2. Kwatember.)
**5 Esmasp.	Teine Püha		
6 Teisip.	Artus		
7 Keisnäd.	Lufretsia		
8 Neljap.	Medardus		
9 Reede	Bertram		
10 Laup.	Blawius		

Kolmaino Jumala P. — Jeesus ja Nikodemus. Joann. 3, 1—15.

11 Pühap.	Barnabas	2. fulwi nädal.	☉ 7, 15' homm. ilm.
12 Esmasp.	Lina		
13 Teisip.	Lobias		
14 Keisnäd.	Tetlohw		
15 Neljap.	Wiido		

16 Reede	Justina	2. f. n.	Soe ilm.
17 Laup.	Nikander		

1. p. p. 3. a. J. p. — Rikas mees ja Saatsarus. Luut. 16, 19—31.

18 Pühap.	Homer	1. fulwi nädal.	☉ 11, 35' õht. Müristab. Wihmasadu. Selge ja soe.
19 Esmasp.	Kert		
20 Teisip.	Woorian		
21 Keisnäd.	Rahel		
22 Neljap.	Liit		
23 Reede	Basilius		
**24 Laup.	Jaani pääw		

2 p. p. 3. a. J. p. — Suurest õhtu söomaaest. Luut. 14, 16—24.

25 Pühap.	Wio	☉ 8, 17' õht. Slusad heina ilmad.
26 Esmasp.	Jeremias	
27 Teisip.	7 magajade pääw	
28 Keisnäd.	Joosua	
*29 Neljap.	Peetri Paawl. pääw	
30 Reede	Paawli mället. pääw	

1. Juunil tõuseb päike k. 2, 56 m., läh. alla: k. 9, 3 m.
 11. — — — — 2, 55 — — — — 9, 8 —
 21. — — — — 3, 2 — — — — 9, 6 —

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Laup.	Leobald	
3. p. p. 3. a. J. p. — Krakadunub lambast. Luuk. 15, 1—10.		
2 Pühap.	Heina, Maaria p.	Wäga sojad
3 Esmasp.	Kornelius	☾ 9, 43' õht
4 Teisip.	Ulrik	ilmad.
5 Kestnäd.	Anselm	
6 Neljap.	Norbertus	
7 Reede	Demetrius	Pifne ja w.hn.
8 Laup.	Kilian	
4. p. p. 3. a. J. p. — Olge armulised. Luuk. 6, 36—42.		
9 Pühap.	Annika	Tahe tuul.
10 Esmasp.	7 wennaste pääw	Segane.
11 Teisip.	Nadelheid	
12 Kestnäd.	Hindrik	☾ 4, 19' p. l.
13 Neljap.	Mareti vääw	
14 Reede	Bonawent	Soe ilm.
15 Laup.	Upostl. lahkum.	

5. p. p. 3. a. J. p. — Rohkest kala-saagist. Luuk. 5, 1—11.
 16 Pühap. | Hermina

17 Esmasp.	Aleksius	Wäga sojad
18 Teisip.	Rosina	☾ 6, 30' homm.
19 Kestnäd.	Haraldus	ilmad ja
20 Neljap.	Elias	wihma puudus.
21 Reede	Daaniel	
**22 Laup.	Maaria Magd. p. Keiserina nime p.	

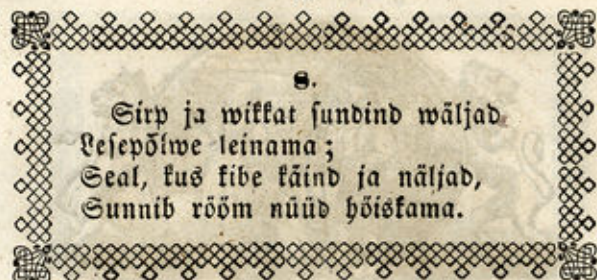
6. p. p. 3. a. J. p. — Wariferide õigusest. Mat. 5, 20—26.

23 Pühap.	Oskar	Taewas pilwetab.
24 Esmasp.	Kristina	
25 Teisip.	Jaakobi pääw	☾ 8, 56' homm.
26 Kestnäd.	Anna	Wihmasadu.
**27 Neljap.	Marta Keiserina sünb. p.	
28 Reede	Pantalon	Selge.
29 Laup.	Dlew i pääw	

7. p. p. 3. a. J. p. — 4000 mehe söötmisest. — Mark. 8, 1—9.

30 Pühap.	Rosalie	Udune.
31 Esmasp.	Kristwrid	

1. Juulil tõuseb päike: k. 3, 16 m., läh. alla: k. 8, 52 m.
 11. — — — — — 2. 35 — — — — — 8, 36 —
 21. — — — — — 3, 56 — — — — — 8, 15 —

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Teisip.	Peetri wang. ol.	Selge ilm.
2 Keisnäd.	Hannibal	
3 Neljap.	August	☾ 12, 24' p. l.
4 Reede	Dominikus	Heitlikud
5 Laup.	Dswald	

8. p. p. 3. a. J. p. — Wale-prophetibest. Mat. 7, 15—23.

*6 Pühap.	Krist. äraselet. p.	
7 Esmasp.	Lõno	ilmad.
8 Teisip.	Gotliib	
9 Keisnäd.	Romanus	
10 Neljap.	Lauritsa p.	☾ 11, 9' õht.
11 Reede	Olga	Sahe tuul.
12 Laup.	Klaara	

9. p. p. 3. a. J. p. — ülekohtusest majapidajast. Luuk. 16, 1—9.

13 Pühap.	Made	
14 Esmasp.	Eusebius	Soe ilm.
15 Teisip.	Ruki Maar. p.	

16 Keisnäd.	Jisaf	
17 Neljap.	Henning	☾ 2, 51' p. l.
18 Reede	Helena	
19 Laup.	Seebald	Soe ja

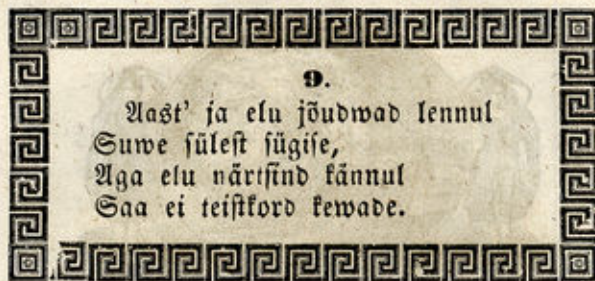
10. p. p. 3. a. J. p. — Jerusalemma ärarikmised. Luuk. 19, 41—48.

20 Pühap.	Bernhart	
21 Esmasp.	Rut	kuu ilm,
22 Teisip.	Wilibert	wähe tuult.
23 Keisnäd.	Sakarias	
24 Neljap.	Pärtli pääw	
25 Reede	Ludwik	☾ 1, 18' homm.
**26 Laup.	Natalie Keisri h. Kroon. p.	

11. p. p. 3. a. J. p. — Wariserist ja tõlnerist. Luuk. 18, 9—14.

27 Pühap.	Sephart	
28 Esmasp.	Augustine	Müristab.
*29 Teisip.	Jaani pea mah. p.	Wihmasadu.
**30 Keisnäd.	Aleksander Keisri h.n.p.	
31 Neljap.	Rebeka	

1. Augustil tõuseb päike: t. 4, 19 m. läh. alla: t. 7 49 m.
11. — — — — 4, 41 — — — — 7, 22 —
21. — — — — 5, 4 — — — — 6, 55 —

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
------------------------------	--------	---------------------------

1 Reede	Ekidius	
2 Laup.	Elisa	☉ 2, 20' homm.

12. p. p. 3. a. J. p. — Kurbist ja keeletumast. Mark. 7, 31—37.

3 Pühap.	Berta	
4 Esmasp.	Meus	Selge.
5 Teisip.	Natanael	
6 Keisnäd.	Magnus	
7 Neljap.	Regina	Wilu tuul.
8 Reede	Maaria sündim. p.	
9 Laup.	Pruuno	☉ 4, 56, homm.

13. p. p. 3. a. J. p. — Preester ja Saamaria-meis. Luuk. 10, 23—37.

10 Pühap.	Liina	
11 Esmasp.	Kerard	Süg. h. 2, 21' õht.
12 Teisip.	Siirus	
13 Keisnäd.	Amatus	Range tuul.
*14 Neljap.	Kristi ülend. p.	
15 Reede	Nikodemus	Wihmasadu.

16 Laup.	Viina	☉ 1, 29' homm.
----------	-------	----------------

14. p. p. 3. a. J. p. — Kümnest pidalitöbist. Luuk. 17, 11—19.

17 Pühap.	Josepina	
18 Esmasp.	Lõnts	Selge ilm.
19 Teisip.	Lints	Tahe ilm.
20 Keisnäd.	Jaana	(3. Kwatember.)
21 Neljap.	Mateuse pääw	Wihmasadu.
22 Reede	Moorits	
23 Laup.	Hoosea	☉ 8, 4, õht.

15. p. p. 3. a. J. p. — Mammonast. Mat. 6, 24—34.

24 Pühap.	Joann. saamise p.	Pilwine.
25 Esmasp.	Kleomas	
*26 Teisip.	Joann. õpet. p.	Sadab wihma
27 Keisnäd.	Adolhw	ja
28 Neljap.	Werner	rantsafat.
*29 Reede	Mihkli pääw	
30 Laup.	Hironimus	

1. Septembril tõuseb päike: E. 5, 28 m., läh. alla: E. 6, 23 m.

11. — — — — 5, 49 — — — — 5, 55 —
 21. — — — — 6, 11 — — — — 5, 26 —

10.

Pilwes taewas, wihm ja wilu,
Wabel lume kibemed:
Puistand ära suwe ilu,
Kautand rõõmu sidemed.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
16. p. p. 3. a. J. P. —	Maini-linna surnust.	kuul. 7, 11—17.
*1 Pühap.	Leikuse Püha.	☉ 3, 11' p. l.
2 Esmasp.	Simson	Kange tuul
3 Teisip.	Wolrat	ja
4 Kestnäd.	Prants	wihmasadu.
5 Kolmap.	Luisa	
6 Reede	Amalia	
7 Laup.	Jairus	Wilu.

17. p. p. 3. a. J. P. —	Wee-tõbiseft.	kuul. 14, 1—11.
8 Pühap.	Saamuel	☉ 11, 3' homm.
9 Esmasp.	Jaak	
10 Teisip.	Arwid, Mai	Tuulsed,
11 Kestnäd.	Burkhart	lumesadused
12 Kolmap.	Waltwriid	ilmad.
13 Reede	Teresia	
14 Laup.	Kai	

18. p. p. 3. a. J. P. —	Suuremast lüüft.	Mat. 22, 34—46.
15 Pühap.	Hedwig	☉ 2, 50' p. l.

16 Esmasp.	Teekla	Esimised õõ
17 Teisip.	Dolop	külmad,
18 Kestnäd.	Luukase pääw	kare ilm.
19 Kolmap.	Luntsius	
20 Reede	Ursel	
21 Laup.	Welfias	Pehme tuul.

19. p. p. 3. a. J. P. —	Ulwatub inimesest.	Mat. 9, 1—8.
*22 Pühap.	Kaasanip. Maarjap.	
**23 Esmasp.	Luteruse õige usu üleswõtm. p.	☉ 4, 14' p. l.
24 Teisip.	Sewerin	Tuulne,
25 Kestnäd.	Krispin	udune
26 Kolmap.	Amundus	
27 Reede	Kapitolin	
28 Laup.	Siimon Juudas	wilu.

20. p. p. 3. a. J. P. —	Pulma riidesft.	Mat. 22, 1—14.
29 Pühap.	Hels	Pilwine.
30 Esmasp.	Upsalon	
31 Teisip.	Wolhwang	☉ 2, 56' homm.

1. Oktobril tõuseb päike:	l. 6, 34 m. läh. alla:	l. 4, 57 m.
11. — — —	6, 56 — — —	4, 30 —
21. — — —	7, 21 — — —	4, 5 —

11.

Talwe waißes külmas rüppes
Seemned, lootus puhkawad,
Kunni suwe päike hüppes
Käsi, et nad ärkawad.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Keßnäd.	Pühade pääw	
2 Neljap.	Hingede pääw	
3 Reede	Tiileman	Wihm ja tuul.
4 Laup.	Oto	

21. p. p. 3. a. J. P. — Kuninga-mehe poeß. Joann. 4, 47—54.

5 Pühap.	Lota	
6 Esmasp.	Leonard	☾ 6, 52' õht.
7 Teisip.	Enno	Lumesadu.
8 Keßnäd.	Writs	Esimene saani-
9 Neljap.	Leodor	tee ja jõed
10 Reede	Martin Luter	külmetawad
11 Laup.	Martin piiskop	finni.

22. p. p. 3. a. J. P. — Kawalast sulaseß. Mat. 18, 23—35.

12 Pühap.	Joonaß	Luisfab ja
13 Esmasp.	Eügen	külm.
14 Teisip.	Wriidrif	☾ 6, 58' homm.
15 Keßnäd.	Leopold	

16 Neljap.	Otomar	Tuul annab
17 Reede	Huugo	järele.
18 Laup.	Eßra	

23. p. p. 3. a. J. P. — Kohtu rahast. Mat. 22, 15—22.

**19 Pühap.	Elisabet	
20 Esmasp.	Konrad	Udune
21 Teisip.	Namoß	
22 Keßnäd.	Kristina	☾ 12, 8' lõun.
23 Neljap.	Eleonora	
24 Reede	Joofiaß	ja sulat.
25 Laup.	Katrina pääw	

24. p. p. 3. a. J. P. — Jäiri tütreß. Mat. 9, 18—26.

26 Pühap.	Surenne püha	
27 Esmasp.	Paabo	Külm ja
28 Teisip.	Künter	tuline.
29 Keßnäd.	Ewart	☾ 1, 57' p. l.
30 Neljap.	Andreß pääw	

1. Novembri tõeß päike: E. 7, 47 m., läh. alla: E. 3, 41 m.
11. — — — — — 8, 9 — — — — — 3, 23 —
21. — — — — — 8, 29 — — — — — 3, 10 —

12.

Lõppeb aast', ei lõppe lootus:
 Jumal taewas elab veel!
 Langeb feha, tõuseb ootus:
 Et meil hing on eluteel.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Reede	Narend	Külm ja
2 Laup.	Käräna	udune.
1. Kristuse tulem. p. — Kristuse sisseõitmisest. Mat. 21, 1—9.		
3 Pühap.	Koola	Natuke lund,
4 Esmasp.	Barba	tuul ja
5 Teisip.	Sabina	☾ 5, 21' homm.
6 Keisnäd.	Rigula p.	
7 Neljap.	Anton	pääwa paiste.
8 Reede	Maaria saam. p.	
9 Laup.	Tuhkum	
2. Kr. tulem. p. — Wiimse pääwa tähtedest. Luuk. 21, 25—36.		
10 Pühap.	Tuudit	Talweh. 8, 25' h.
11 Esmasp.	Woldemar	Pehme.
12 Teisip.	Tiili	Paras
13 Keisnäd.	Luutsia	☾ 1, 26' homm.
14 Neljap.	Rikastus	
15 Reede	Johanna	
16 Laup.	Albina	talwe ilm.

3. Kristuse tulem. p. — Joannes wangi-tornis. Mat. 11, 2—10.		
17 Pühap.	Hinno	Külmad tuuled,
18 Esmasp.	Kristohw	lund tuisuga.
19 Teisip.	Lot	(4. Kwatember.)
20 Keisnäd.	Abraham	
21 Neljap.	Tooma pääw	☾ 5, 49' homm.
22 Reede	Beata	
23 Laup.	Tohwer	
4. Kristuse tulem. p. — Joannese tunnistus. Joann. 1, 19—28.		
24 Pühap.	Adam, Gewa	Heitlikud
**25 Esmasp.	1. Jõulu p.	
**26 Teisip.	2. Jõulu p.	fadused ilmad.
*27 Keisnäd.	Gwang. Joann.	
28 Neljap.	Süüta laste pääw	☾ 12, 39' homm.
29 Reede	Noa	Range külm.
30 Laup.	Daawid	
Pühap. p. Jõulu p. — Simeon ja Hanna. Luuk. 2, 33—40.		
31 Pühap.	Silvester	Tuiskab.

1. Deetsembril tõuseb päike: k. 8, 44 m., läh. alla: 4. 3, 5 m.
 11. — — — — — 8, 51 — — — — — 3, 6 —
 21. — — — — — 8, 52 — — — — — 3, 18 —

Meie suure Wene-Keisri suguwõsa.

Aleksander II. Nikolajewits, kõige Weneriigi Ülemwalitseja ja Keiser, ka Pöhla-maa Kuningas, on sündinud 17. Aprillil 1818, saab 46 aastat wanaks.

Maaria Aleksandrowna, Keiserina, Hesseni Suurehertsogi tütar, sünd. 27. Jul. 1824, saab 40 aast. wan.

Nende lapsed:

1. Aleksander Aleksandrowits, Suurwürst ja Weneriigi auuärje pärija, sünd. 26. Weebr. 1845.
2. Wladimir Aleksandr., Suurwürst, s. 10. Aprillil 1847.
3. Aleksei Aleksandr., Suurwürst, s. 2. Januaril 1850.
4. Maaria Aleksandrowna, Suurwürstina, sünd. 5. Okt. 1853.
5. Sergei Aleksandrowits, Suurwürst, s. 29. Aprillil 1857.
6. Pawel Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 21. Septembril 1860.

Ensa kadund suure Keisri Nikolai I. lapsed:

a) Konstantin Nikolajewits, Suurwürst, sündinud 9. Septembril 1827. Tema abikaasa: Aleksandra Josepowna, Suurwürstina, Saksen-Altenburgi Hertsogi tütar, sündinud 26. Juunil 1830.

Nende lapsed:

- 1) Nikolai Konstantinowits, Suurwürst, on sündinud 2. Weebruari 1850. 2) Olga Konstantinowna, Suurwürstina, sündinud 22. Augustil 1851.
 - 3) Weera Konstantinowna, Suurwürstina, sünd. sel 4. Weebruari 1854. 4) Konstantin Konstantinowits, Suurwürst, sünd. sel 10. Augustil 1858.
 - 5) Dmitri Konstantinowits, Suurwürst, sündinud 1. Juunil 1860. 6) Wjateslaw Konstantinowits, Suurwürst, sünd. 1. Juulil 1862.
- b) Nikolai Nikolajewits, Suurwürst, sünd. 27. Juul. 1831. Tema abikaasa: Aleksandra Petrowna, Suurwürstina, Holstein-Oldenburgi Prints tütar, sündinud 21. Mail 1838. Nende lapsed:
- 1) Nikolai Nikolajewits, Suurwürst, sünd. 6. Novembril 1856.

2) Peter Nikolajewits, Suurwürst, sündinud 10. Januaril 1864.

c) Mihael Nikolajewits, Suurwürst, sünd. 13. Oktob. 1832. Tema abikaasa: Olga Wessdorowna, Suurwürstina, Ensa Baadeni Suurehertsogi tütar, sünd. 8. Septembril 1839. — Nende lapsed:

- 1) Nikolai Mihailowits, Suurwürst, sündinud 14. Aprillil 1859. 2) Anastasia Mihailowna, Suurwürstina, sündinud 16. Juulil 1860. 3) Mihail Mihailowits, Suurwürst, on sünd. 4. Oktobr. 1861.
 - 4) Georg Mihailowits, Suurw., sünd. 11. Aug. 1863.
- d) Maaria Nikolajewna, Suurwürstina, Hertsogi Maksimiliani Leichtenbergi leff, sünd. 6. Augustil 1819.

Tema lapsed:

- 1) Maaria Maksimilianowna Romanoweska, Keiserlik Printsess, sünd. 4. Okt. 1841. Põlulud 1863 Baadeni Prints Wilhelmita, 1829. 2) Nikolai Maksimilianowits Romanowski, Keiserl. Prints, sünd. 23. Juulil 1843. 3) Eugenia Maksimilianowna Romanoweska, Keis. Printsess, sünd. 20. Märtsil 1845. 4) Eugen Maksimilianowits Romanowski, Keis. Prints, sünd. 27. Jan. 1847. 5) Sergei Maksimilianowits Romanowski, Keis. Prints, sünd. 8. Deets. 1849. 6) Georg Maksimilianowits Romanowski, Keiserl. Prints, sünd. 17. Weebr. 1852.
- e) Olga Nikolajewna, Suurwürstina, sündinud 30. Augustil 1822. Põlulud Württembergi-kuninga Kaarl Wridrif Aleksandriga, sündinud 22. Weebruari 1823. Keisri tädi:
- Ensa Suurwürsti Mihael Pawlowitsi leff Heelena Pawlowna, Suurwürstina, Württembergi Hertsogi tütar, on sündinud 28. Deetsemb. 1806.
- Tema tütar: Katarina Mihaelowna, Suurwürstina, sünd. 16. Augustil 1827; laulat. 4. Weebruari 1851 Meßlenburg-Streeletsi hertsogi Georgi abikaasaks, sünd. 30. Deetsembril 1823.

Laada-pidamise pääwad.

Neäri-kuul: 7. Riias, 3 p. Tartus, suur sassa laat, 3 näd. Võrus, lina laat, 3 p. Orgital, 2 p. — 10. Haapsalus, 2 p. — 22. Raplas. 17. Kolowere, 2 p. 25. Pernus, lina ja hooste laat, 3 p. Wolmeris, 6 p. — 26. Reblastes, lina laat, 2 p. — 27. Rafweres, 2 p.

Küünla-kuul: 2. Valdisiis, 2 p. Willandis sassa laat, 8 p. Võrus, 1 p. — 6. Paides. — 4. Tartus, lina laat, 2 p. — 8. Walgas, lina l. 2 p. — 12. Audrus. Kuresaares, sassa laat, 10 p. — 15. Willandis, lina laat, 3 p. Wönnus, lina laat 2 p. Vihulas, 3 p. Riias, hooste ja fauba laat, 8 p. — 22. Võrus, sassa laat, 8 p. — 25. Wolmeris, lina laat, 5 p. — 27. Vemfalis, lina laat, 2 p.

Jüri-kuul: 8. Willandis, 1 p. — 9. Wööbsus. — 10. ja 11. Wöru linnas lojuste ja fauba laat, 2 p. — 19. ja 2. Allamusten (Krotusse mõisas) lojuste ja faubalaat.

Pehe-kuul: 1. Karilatses (Käbrimõisa), lojuse ja hooste laat, 2 p. — 9. Riguta laat, Wööbsus, Rāpina kihelkonnas.

Jaani-kuul: 11. Wönnus, 8 p. — 16. Rafweres, 2 p. — 20. Paides, 1 p. — Riias, 3 p. Tallinnas, sassa laat, 2 näd. — 22. Willandis, 1 p. 26. — Võrus, 1 p. — 27. Walgas. — 27. Tallinnas, willa laat, 8 p. — 29. Tartus, 2 p. 26. Tarwastu mõisas 1 p.

Heina-kuul: 2. Pernus, farja laat, 2 p. Karfšis. — 20. Riias, willa laat, 3 p. — Pernus, sassa laat, 3 n. — 26. Wolmeris.

Veikuse-kuul: 10. Walgas. Vemfis. — 15. Helmes, 2 p. — 24. Kosse ja Rosimõisas. Pauritse laat, Mooses kaise mõisas. — 27. Wastfemoisas. — 28. Kilinga mõisas. — 30. Kaantsoe.

Mihkli-kuul: 1. Torfi mõisas, Jaama kihelk., Kuresaares 3 p. — 2. Abjas, 2 p. Tammistes. — 4. Rāpinas, 2 p. — 5. Sindis, 2 p. — 6. Taaterberas. — 8. Rāpnas. Põlwa ja Rõuge kiriko juures. Abselis. Tartus, 3 p. Purnifus. — 10. Mõnistes. Oldres. Paides, 2 p. Paifulas. — 13. Peraweres. — 14. Haapsalus, 2 p. Ludes mõisas, 3 p. — 15. Antsmõisas, 2 p. Kuresaares, 2 p. Põltsamaal, 2 p. Koorte ja Callatši mõisas. — 16. Kirepis, 2 p. — 18. Audro mõis. — 20. Wāndras, 2 p. — 21. Sānnas. Wolmeris. Valdisiis. — 22. Jõhwis. — 24. Vihulas, 1 p. Willandis ja Võrus, 2 p. — 26. Tallinnas, 3 p. Pernus, 2 p. Kuresaare linnas, lojuste ja hooste l., 3 p. — 29. Tartus, 3 p. Walgas. Mihkli kiriku juures. Reblastes, 3 p. Keilas. Rafweres. Rāwanurme laat, Wastfeliina kihelkonnas, 2 p. Jõeletmes, nädal pärast Mihkli.

Wiina-kuul: 1. Kuresaares, 3 p. Raplas. — 2. Wastmõisas, 2 p. — 4. Kolowere, 2 p. Pühajärwe m. — 5. Awinurme mõisa Pohusi külas fauba, lojuste ja hooste laat, 2 p. — 5. Wööbsus. — 6. Lutenifis. Tarwastus. — 7. Võrus, 3 p. — 9. Vemfis, 2 p. — 10. Rāo mõisas. — 15. Kuresaare l. 3 p. — 15. Pusiweres. Drifus. — 16. Wönnus, 2 p. — 28. Wolmeris.

Talwe-kuul: 1. Tartus, 2 p. — 5. Paides, 2 p. — 10. Mustwee külas, 3 p. Võrus, 2 p. — 15. Wigalas, lina laat, 2 p. Boltwelsi mõisas. — 20. Walgas, lina laat, 2 p. — 25. Willandis, lina laat, 3 p. Wolmeris, lina laat, 3 pääwa.

Jõulso-kuul: 5. Peraweres, lina laat. — 6. Wööbsus. — 10. Wönnus, lina laat, 2 p. Riias jõulu l. funni 10. Neäri kuul. — 10. Paides, lina laat, 2 p. — 12. Merjamos. — 12. Pernus, 2 p. — 19. Reblastes mõisas, lina laat, 2 p. — 27. Walgas, sassa laat, 10 p.

Kalendri pildikestele seletuseks.

Mie kasulise kalendri kiiduväärt leiuvananem, H. Laakmann Tartus, kannab ühtepuhku väsimata hoolt selle eest, et tema kašvandikule aeg aealt nägusamaid ehteid selga saab, misga poisikesel kartust ei oleks uhkema rahwa ukse läwäle astuda, kuhu ühte hilpharakat tuppä ei taheta lasta. Nõnda on tänawu kulunud wana pildikeste asemelle teised ilusamad astunud, mispärast nende seletuseks mõned sõnad seie tahame panna, nii pikalt kui pisuke tarkus meil seeki ulatab.

Spetust saanud lugejad teadwad juba ennegi, et päälisist walguist ja soea andew päike üks otsata suur ilmakeera on, ehk tema kül kauguse pärast meie filma täiekuult palju suurem ei näita. Niisamati loodame et nemad kaa seda ei ole äraunustanud, kuida päike liikumata omas paigas seisab, aga sesseläbi, et maakera ennast ühtepuhku oma telje ümber keeritab, meie filma nõnda paistab, kui lõusels ta iga hommiku idast ja lähaks õhtu läänele jälle alla. Ehk on kaa mõnel agara peaga lugejal weel sellestki midagi mälestusse jäänud, kuida teised weikemad ilmakeerad, mis rändawaks tähtedeks nimetatakse päikese ümber jooksewad? — Nende jookskute hulgas on ka meie kodupaik ja peatoitja — maakera — ühtepuhku rändamas, kus tema ühe aastaga, ehk selgemalt ülesdes 365 pääwa ja 6 tunniga oma pika teekonda päikese ümber peab lõpetama; lugu pidamata sest et ta ise, kuida ülemal tähendamine, iga 24 tunniga, se on: öö ja pääwaga — kui ratas telje ümber korra peab ümberkeeritama. Üks wägew käsi kannab teda tema kahelordsel keeritusel, et ta ial seatur teelt kõrwale ei pörka ja meie

kui emarinnal magawad lapsed midagi temast kiirest liikumiseft ei märka. — Kellel need endised juhatused alles peas on, se saab hõlpsamalt sest aru, mis nüüd pikemalt tahame õpetada.

Seda teekonda, mis meie maakera aasta pikusel päikese ümber sõidab jagatakse 12 osasse, mis meie siin jaamawas hebeds tahame nimetada, nõnda et umbarwates igal kuul üks jaama wahje ärasõidetakse. Need kaksteistkümmet kinnitähje kujud, kust räägitut maakera tee läbi käib, nimetatakse juba wanast aegast elajate rõngaks (Saksakeele: der Thierkreis). Võib olla, et tähetundjad sellepärast seda nime olid wälitenud, et suurem osa neist 12 nimest elawalt loomadest olid wõetud. — Mõtleme meie maakera teed päikese ümber ühe pikerkuse rõnga sarnatseks, kus peal maakera wäsimata läänest idasse (se on: õhtust hommikut wasta) jookseb, siis tuleksiwad temale seal järgemiste 12 tähemärki wasta, mis nõnda on nimetatud: 1) oinas, 2) härg, 3) kaskikud, 4) wäbl, 5) löwi, 6) ueitsi, 7) waag (kaal), 8) skorpion, 9) lüt, 10) kaljusik, 11) weemees, ja 12) kalad^{*)}. Päike, mis kewade meie filma nähes oina märgis seisab, wiibib peaaegu terve kuu seie ja nõnda iga teise märki, ja rändab ühe aastaga järgemööda kõigest 12 märgist läbi, kunni ta teisel kewadel jälle oina märk tagasi tuleb. Kolm esimest märki kutsutakse sellepärast kewade märkideks (Märts, April ja Mai), kolm järgmist suwemärkideks (Juuni, Juuli ja August), seitsmes kunni üheksas sügise märkideks (September, Oktober ja November), ja wiimsed kolm talwe märkideks (Deetsember, Januar ja Weebbruar). Peale selle nimetatakse ka kuus esimest märki põhjased ja kuus wiimsed lõunased märgid.

^{*)} Kellel tunnipaik õue peal juhup olema, se võib iga tunni numbri asemelle ühe tähekuju mõttes panna, sest siis tähendata, et nõnda kui siin tunni aea sees päikese wari ühest numbrist teise ulatab, niisamati maakera tee ühe tun aea sees ühest tähe kujust teise, kunni ta aasta pärast jälle sinna paika tagasi saab, kust käit oli alustatud.

Kui terasemad lugejad ülemaal antud õpetusest natuke aru on saanud, siis tahame nüüd lühidelt läbi waadata, mis kalendri pildikesed nimetatud taewamärkide kohta meie filmade ette toowad. Meie alustame siin juhatamist esimese fewade pildikesega, mis

Maastukuu ees seisab. Neli oinast, kaks kummalgi pool pilti, tähendawad meie taewamärgi ehk tähetu nime, kus sel aéal päike seisab; siiski ei tohi kedagi sellepärast uskuda, et tähemärgil seesugust elajawärki oleks, kui nimes seisab. Pildis leiame ühe künnimehe, sest et soemas maas kohtades põllumehed sel aéal juba põllutööd algawad. Kui mees, adra taga seistes, omad filmad ülespoole tõstab, siis märkame meie sedamaid, et tema adrawedajatest hea tüli kõrgemal seisab. Kül tuleks ka meie kohta nüisugusi künnimehi soowida, kelle filmad mullapõrmust kõrgemalle oskawad káia, ja mõted sinna ulatawad, kus meie pildikeses kotta leiame lendama.

Jürikuu. Kaks hārga, mõlemil pool pildikest üks, tähendawad walitseja taewa märgi nime, kus sees päike sel kuul seisab. Põllutööd toimetatakse edasi, wana pere mees külwab seemet ja naisterahwas istutab taimed, mis kõik omal aéal, kui Jumal parajat ilma annab, toiduks peawad küpsema. Kõik fewadine külw, olgu mulla ehk waimu põldu wisatud, annab head woodu kui ükskord kaswama ja küpsema lähāb. Peaks wiimist põlluharimist ka meie maale rohkem siginema, ja Jumala arm sinna ja tänna mõned juurikad maha lastma istutada, kust tulewa põlwele seemet hakkab kaswama! Et lootusel põhjust on, tunnistab üks M. J. awalikult Tartu postimehe 26. numbris 1865.

Maikuu pildikesel leiame mõlemil pool kassid, taewamärgi nime kuulutates. Pildikeses leiame lambaid, kellest üks — kui mul film ei eksi — parajalt niitja süles on; teisel naisterahwal on kot käes, kuhu ehk willu sisse panakse, — wilu annab neile üks laiaõksaline lehtpuu. Kaugel tagapool mae kõrwas seisab üks hooneke, mis kauguse

pärast waewalt filma ulatab, sellepärast ei usalda ma midagi ligemalt temast rääkida.

Jaanikuu pildikesel on kummalgi pool üks wāhl, mis meie peab tähendama, et sel kuul walitseja taewamärgi nimi wāhl on. Nime arwawad mõned targemad sellepärast jaanikuu tähetu juure olewa antud, et suigest pööripäawast pāawad lühemaks lähāwad ja päike meie filmanāhes otskui wāhl tagurpööri hakkab káima, et igapāaw hiljemine tõuseb ja waremalt allaweeleb. — Pildike ise näitab õnnistuse rikast põldu, kus wili kui pilliroog seisab. Kui nüüd põllumees pūhapāawal pärast lõunat luusides müstikese peast wõttab, kaks kät kepi peale ristipaneb, filmad taewa poole tõstab ja loojale põllu sigiduse eest tānu annab: siis teeb tema, mis igal ristiinimesel kohus oleks teha. Kas kõik, kes ristilase nime kannawad, seda peaks oskama teha?

Heinakuu pildikesel tähendawad kaks tagumiste jalgade peal seiswad lõwi taewa märgi nime, kelle sees sel kuul päike wiibib. Ehk meie maal kül libedam heinategu kassi on, siiski leiame, kida pildike näitab, soema maade inimesed juba leikuse kallal. Mees, kes wilja oli niitnud, seisab wikat pahemas käes, parem käsi pūssi farmannis, ja ajab naisega juttu, kes parajalt wihku foku siub. Mõlemad on palja jalu, nõnda kui meiegi paigus talurahwas suwisel tööol enamiste káiwad.

Veikusekuu pildikesel kõrwas seisab mõlemil pool üks neitsi, mis meie selle kuu taewamärgi ehk tähetu nime kuulutab. Mees weab wiljawihud wālsalt koreu, kõnnib ise — reha õlal — koorma taga ja āwardab pahema kāega koorma wedajat, et mõnufama sammuga peab edasi astuma. Mis ma temale kiituseks pean nimetama, se on: et temal piitsa ega wemmalt käes ei ole! Sellepärast usun ma, et tema, kus tee wasta māge lähāb, kõigeft rammust wedajalle abiks astub, aga ei mite meie rahwa wiisil aiateibaid hõbuse selga lāha lõhkuma!

Mihklaku pildikesel pealt leiame kaks waagi ehk kaalu,

mis walitsewa tähekuju nime awaldawad ja kuda targemad mehed räägiwad, peab nime andmine siin tähendama, et õõd ja pääwad sügise pööripääwal ühepikused, orse kui kaalutud on. Pildis näame ühe meeste- ja naisterahwa, kes puuwilja maha mõtnud ja sellega kaks tündrit ja ühe kormi on täitnud. Põistke katseb, kuda wili maisseb? Ma arwan wäga hästi.

Wiinakuu pildi kõrwas näame kaks skorpioni, mis effimesel silmapilgul peaaegu wähi sarnatsed näitawad, siiski palju furjemad loomafesed on, keda, tänu Zumalasse! meie maal ei leita. Siin tähendawad nemad meile tähekuju nime, ja ei ole nende nõõlamist karta. Kuda kuu nimi awalikult kuulutab, on soema maade rahwas sel aeal kõik wiinamägedel töö, kobaraid nopimas, neid wälja pressimas j. n. e. Meie pildike näitab ühe suure kormi täie wiinamarju, teisel mehel jälle korm kobaratega seljas. Selle mehe kõhtu waadates, kes käega kormi peale tähendab, tuleb pool tahtmata mõttesse, et tema kääritut kobarate malla mite pisut omast kurgust ei ole allaneelanud.

Talwekuu pildikese kõrwas seisawad kaks kütiti, mõlemil üles tõmmatud ambud winnas käes ja noolid ambude peal. Need wanapõlwe rahwa wärki mehed kuulutawad meile tähekuju nime. Pildis leiame niisamati kaks kütiti tänapäawases riides, sellepärast arwan ma, et wõõramaa rahwal paras jahi aeg wõib olla. Niipalju kui mina kütiti ammetist tean, kardan ma et lastud püsti laeng mehel tuulde ja lind oma teed on läinud. Ka teisel küttil, kellel püsti kaenlas seisab, ei näi paremat õnne täna olema olnud, muidu näitaks ta meile lahkemat nägu.

Jõulukuu pildikest toetab mõlemilt poolt üks kaljusik, sellega taewamärki tähendates, kus sees päike sel kuul seisab. Jõulupühad on igas paigas haritud rahwa keskel üks rõõmu püha lastele, mis meile ka pildikene näitab, kus üks weike jõulupuu küünaldega laua peal põleb ja lapsed endid rõõmustawad, emal süda ka nooruse ilule läheb, laste õnne

nähes. Küünla walguš annab meile tähte, et jõulu pühad sellele mälestuseks on seatud, kes maailmale walgušeks oli sündinud. Ehk kül rahwade sugud rohkem kahetsateistkümmesada aastat seda walguš on näinud, siiski ei taha waimu pimedus weel lõpeda.

Näärakuu pildikese kõrwas seisab kummalgi pool üks mees, kellel palju enam lehakatet ei ole kui meie esivanematel paradiisis; mehe paremal õlal on üks weekreus, kust wesi maha woolab. Need kaks kuu tähendawad taewamärgi nime: wee mees. Pildikese peal leiame ühe tütarlapse woli taga, koonlast eiet keeritatas, — aga lõnga eie on katkenud, seekord wistist õnneks, sest et täna piiga ühetasast lõnga ei wõinud lebrada, kus armukene tema kõrwas istub ja parema käega tütarlast kaisutab. Koh, minu pärašt! kui neist hiljemine abielu rahwa paar peab saama, siis soowin neile:

„Et esi-armastuse ilut

Neil õitsuks õn weel õhtu wilul.“

Sedawiisi wiimse eht

Küünlakuu pildikese seletusele jõudes, ütlen siin lühidelt, kus aeg ja paber mul läest lõpewad, et kalad mõlemil pool pilti taewamärgi eht tähekuju nimetawad, kus sel aeal päikese seisus on. Kaks wõõrast wärki rietega inimest, üks meeste, teine naisterahwas teewad nalsamāngi, mis Eesti-rahwa seas weel sedawiisi liikumas ei ole ja wõõral keelel maskeraade kutsutakse, kus inimesed wõõra komblikud riided selga, ja peenikesest lõuendist tehtud maalitud kujud endale silmnäu ete panewad, et neid sel moondatud kombel ei pea tuntama, kes nemad on. Meie sandimardid ja sandikadrib osatawad kui sabaotsuke seesugust nalsa taga, ehk kül wäga toorel wiisil.

Nüüd lõpetame pildikeste seletamist ja loobame ühtlase, et mõned terased lugejad sest mõnda tulusiku õpetust wõiksid leida, mis ülemal päikese, maakera rändamise ja elaja rõnga kohta kuulutastime.

uut sulast kuulamas, ja mida ligemale kewardene põls
lutõs jõudis, seda kibedamast läks Hansule asemliku
tarwis. Et tema kui mõislik peremees — olgu keda
tahes — üht tundmata ja teadmata inimest oma ma-
jasse ei tahtnud võtta, sellepärast wiitis otsimine palju
aega ja wiis mittu teekäiki tuulde, enne kui asja tal-
litamine tõesti korraks läks, ehk küll pakujate poolt puu-
dust ei olnud. Kõige enamist oli Hansu lahkmise
lugu, mis kui tuul igale poole kuuldamaks läinud,
mehi taga kihutanud sinna peresse teenima minna, kus
õnne juhtusel kaa temale säherdust kaupa võis sündida,
ei soldati põlvest peasis ja nõuka peresse koduwaiks
kaaswis. Ega ma Hansu sarnane halb oleks, mõtles
mõni mees — et wastatõrkuma hakkaks! — Tõstis
kesgi tundmata pakuja oma warbad Ülewainu läwele,
siis oli peremehe esimene küsimine sedamaid: „Kus
sa, wennike, seie saadik oled teeninud, kui kaua teeni-
mine wältsas ja mis wiga pärast tahad sa ennast wa-
nast teenistusest lahti lüüa? Minu arwates näitab
tuntud leiwapaluke parem, kui teine alles tundmata.
Räägi mulle oma lugu, mis sind kohta wahetama sun-
nib?“ — Kes natuke kaugemalt maailmas inimest ja
nende wiiside terase silmaga tähele pannud, küll se teab,
kuda järsku ja tõsine wastus niisuguse okalise küsimise
peale mõne mehele kõrwatagust libelemist sünnitab,
kõige enamist neile, kes haritut wiisil iga keward, kui
lõule laulu tõstab, kohta ja peremeest wahetawad, et
istepink neil kuskil soojaks ei saa. Muidugi teada, ei
olnud seal juures teenistusse pakujatel kellelgi küüne-

Wisukesed juhtumised wõiwad mõnekorra murest
koormatut südamele kergituseks tõusta ja kurtjale sealt
leinamise kustutajat tuua, kust tema ei wõinud arwata,
weel vähem loota. Seesugust kogemata kurbtuse troosti
pidi Ülewainu Els kogemata õnne järgelt leidma ja
kuda alamalt kuulda saame — uue sulase läbi. Juba
wõib mõnel lugejal mõte tõusta: Ohoo! Hans on
kiirest äraunustatud ja teine ligemal armukene tema
asemele astunud, kuda igal pool noore naisterahwa
lugu näitab, et noor lestinaine hana sõrwal kibedaid
pisaraid palgeid mööda lasseb alla woolada, mis wa-
hem närtfind mehe kohta hana põhja puutuswad, kui
teise priiskema kohta, keda süda ehk kadunale järeltu-
lejaks igatses. Küll saame edespidi kuulda, kui pikalt
nende arwamine Else kohta tõeks lähäb; — enne kui
nii kaugele jõuame, peame esiteks paari sõna sulaste
teenistusesse pakumise kaubast rääkima.

Mihkel Põllupap oli juba tüf aega kui muna-
koormas kana rahuta ümberkäinud ja ümbersõitnud,

musta väärt süüd, vaid kõik wigadused langesiwad peremehe ja perenaese kaela, kelle dälusega ja kiusamis- tega ükski ristiinimene ei wõinud läbi saada. Kui Ülewainu Mihkel noorem peremees ja vähem inimeste tundja oleks olnud kui praegu, siis pidanud ta mehi nende jutu mööda ingliteks tunnistama, kellel muud seeks ei puudunud kui tiivad, ja neid kui õnnesaaki mõlema kätte finni wõtma. Aga tema ei teinud seda, vaid kuulas ärksal kõrwal pakujate kõnest, kunni ta wiimaks lühidelt wastuseks andis: „Tule nädala pärast jälle tagasi, ma pean esiteks järel nõudma, kas kõik nõnda on, kuida sa mulle oled rääkinud, sest et mul lusti ei ole pörsast kotis minna ostma“. Ehk küll kõik sulased kui ühest suust kostsid, et neil taganõudmise pärast mitte pisemat kartust ei olla, sest et keegi neile süüd ega laimust ei wõida anda; siiski näitas naljakas, et kiidetut meestest määratud ajal mitte ühtainust teist, korda tagasi ei tulnud. Nemad olid wist teistes paikades kõik paremat teenistust leidnud, kuhu neid ehk järelekuulamata oli wasta wõetud.

Et siin lühikese aja ja kitsa ruumi pärast sulaste pakumistest ja peremehe walitemisest pikemalt wõimalik ei ole rääkida, saagu aga lühidelt nimetatud, mil wiisil Põllupap wiimaks ommetegi ühe sulase leidis, kes temal meelepärast näitas ja kellega ta kaupa leppis. Asi sündis nõnda. Tema oli ühel pühapääwal kirikust ja palvemajast tulles Peeter Mõistandiga kokku saanud, kus Peeter temale kõneles, kuida ta paari pääwa eest ühe pilleti peale wäljalastud noore soldatiga tutwustanud, kes parajalt endale teenistuse paika

otsida ja pealt nähes üks mõisilik ja wiisakas mees olla. „Tema oli“ — ütles Mõistand — „tänamu kewade kahelja aasta eest R... wallast rekrutiks antud ja nüüd pilleti peale wälja lastud, kus wahe ajal wanemad tal mõlemad mulda läinud, niisama wähä ligemaid sugulasi seal elamas, ega kaa kellelgi peremehel sedapuhku sulast tarwis, mispärast ta nüüd wõdrast wallast teenistust otsib. Rahwa suust kostab temale igalt poolt kiitust ja tõendab seda, mis mees pealt näitab. Tema läks praegu kõrtsi piipu põlema sütitama, astume tema kannul tuppa, siis wõid teda oma filmaga näha saada“. — Peeter ei pannud õn- nelt tähele, kuida Mihkli mõtad kõrtsi nimetamist kuul- des silmapilgul wiltu läksiwad, sest kõrtsikäik ja tema tulewa pääwade sulane olid kaks asja, mis tema ar- wamisel kogunisti ühte ei sündinud. „Ei, wennike,“ — kostis Põllupap — „minu jalg muidu kõrtsi tuppa ei ulata, kui pakasel talwel teed käies, kus hobuse jõõtmise aega külma pärast õues ei jõua oodata; su- wel istun wantril ja maitzen seal leiwapalukest. Peaksin ma pühast kojast tulles oma jalga kõrtsi põrandale wiima, siis oleks see, kui heidaksin ma puhta särgiga mudalompi“. — Sel silmapilgul tuli sõamees, wäe- teenistuse mantlis kõrtsi uksest wälja, Mõistand astus paari sammu ligemale ja ütles, et tema naabril, Üle- wainu peremehel sulast tarwis olla, ja kas noorel mehel lusti ei ole sinna teenima minna. Mihkel läks nüüd teretates nende seltsi ja alustas soldatiga pike- malt juttu. Kui nemad natuke aega üks teisega sõnast wahetanud, pidi Põllupap omas südames tunnistama,

et noormees pealt nähes Peetri kiitust tõendas, selle pärast palus ta soldati homme oma majasse tulla, kus kaupa pidi tehtama. Tänaas siis Möistandit juhatamise eest, mis peale nemad lahkusivad ja igamees oma teed koju poole tõttas.

Raubasobitamine läks teisel päeval meestel hõlpsalt joonele, nõnda et peremees ja sulane finnitatud tingimistega rahul näitasid olema. Usutunnistuse wiisist ei räägitud seal juures sõnakest, sest Mikkel oli juba nii palju Hansu läbi ses tüüis taltsimaks läinud, et ta enam kobe ussega tupa ei hakanud tungima, waid wast aega mööda uut maealist tahtis tundma õpida, sest et temal lusti ei olnud kallid pärlid sigade ette heita. Mis teda teiselt poolt endisest usutulest jahutanud, oli tema wanema poea koduwäiks minemine ühe usuwenna talusse, kus koduwäi praegu enam põrgus kui õnnesüles istus.

Willem Karp, se oli uue sulase nimi, pidi pererahwale juba esimesel õhtul mõnda omast wäeteenistusest jutustama ja mitme küsimiste peale wastust andma. Hansust ei olnud neile seie saadik weel pisemat sõnumid tulnud; kas, ehk kus tema elas, ehk kas tema juba mulda läinud? oli neil alles teadmata. Mis nüüd Willemi jutust Else kõrwa ulatas, waus sedamaid temal südame põhja, sest et kõik, mis Willem seal oli näinud ja äraelanud, kaa Hansu põlwega wõis ühte minna, mispärast Else meelest nõnda näitas, kui kuuleks ta Willemi suust Hansu praegust eluforda, kes ise, ei tea kui laugel neist ära wõis olla. Ehk küll seie saadik weel ühte päewa ei olnud mööda läinud,

kus hea tütarlapse mõted kauget armukest saatsimas käinud, siiski oleks ta suureks õnneks arwanud, pisemat teadust sellest saada, kuida Hansu südamega lugu, kas tema mõted kaa koju ja piiga poole jooksewad, ehk kas kõik juba tal meelest läinud? — Willem ei wõinud mingi asja pärast oma wäeteenistuse põlwe laita, ega ühegi wiga üle kaebada, waid pidi Jumalale taewas tänu ja suure armulise Keisrile maa peal kiitust andma, kelle isalikud seadused soldati põlwe endist wasta olid fergitanud, et ühel õiglasel mehel kroonu teenistuses vähemat raskust kaela peale ei lange. Õsiotsalt ütles ta enesele kõige suuremat waewa sest olema tulnud, et ta ühte sõna Wenekeelt ei mõistnud; siiski olla ta hoolekandmise ja teraselt tähele panemiseega lühikese aja sees nii kaugele saanud, et haritud pärliku tallitust wõõral keelel oskanud toimetada ja enamist igal pool hõlpsamalt läbi peasnud kui ette lartnud, ehk küll keele paelad temal paremine ei käinud kui reetallad konarikul. Wenerahwal olla kiiduwäärt wiis, et nemad kedagi wõõrast keele puuduse pärast ei lähä naerma, waid pisematest tähendustest püüawad teise mõteid äramõista ja rääkijat pealegi teele juhatawad. Õfelikul järgedel olnud temal keelepuuduse pärast paar forda tüli olnud, kus asjade tallitus teelt kõrwale jooksnud ja sellel läbi segadust teinud. Nõnda läinud ükskord pealikul süda tema üle wäga kurjaks, kus ekslik tallitamine kahju oli sünnitanud, siiski antud süüdlasele andeks, kui wana seersant ülemale selgest wälja seletanud, et siin keele kehmus üksnes süüdlane olnud. Kui sedawiisi esimesel õhtul juturada Ülewainu pere-

rahvast väeteenistusele olid wiinud, ei läinud hiljemine palju üht pääwa enam mööda, kus pärast töö lõpetust õhtune jut neid sinna piirele ei wiinud, kus nende sõbra Hansu jalad praegu wõisid kõndida. Willem oli kaa tüki Pohlamaa sõda teed ära käinud ja püüsi rohu suitsu haistutanud, kus teda Jumala helde kaitsemine waenlaste surmariistade eest hoidnud ja termelt lastnud tagasi tulla. Ruda väeteenistuseses soldati eest haiguse ajal laatsarettides hoolt kannetaks ja neid igapäidi rawitsetaks, seda ei wõida meie talurahwa põlwes mitte wanemad oma lastele teha. — Perenaise küsimise peale, kas Willem ehk teenistuse ajal Reisrit oma filmaga juhtunud nägema, andis ta wastuseks: „Seda õnne olen kaks korda maitse nautinud, esimesel puhul refrudi põlwes Düna burgi linnas, kui meid Riiaast Benemaale saadeti. Juhtus, et Keiser raudteed mööda parajalt sealt läbi sõitis, kus meid lagedale roodu seati ja suur Keiser ratsahobuse seljas paar korda sam samult meie ridadest läbi sõitis, kus meid rohkem poolteist tuhat meest koos oli, sest et Kuuramaa refrudid meiega ühendatud seal oliwad. Kül peffis meil kõigil sel tunnil süda eesteks kartuse, pärast rõõmu pärast pöues, et armulist riigi isa ja ülemat wallitsejat palgest palgeste näha saime, kes meiega mõne lahke sõna rääkis, kellest ma sel ajal midagi ei mõistnud, ommetegi pärast teiste suust kuulda sain, mis ta ütelnud. Ruda meie seal kõik südame põhjast temale: Hurraa! hõis, kasime, kui tahaksime tuule õhku lõhkuda. — Teine kord nägin ma Reisrit Nowgorodi linna al, kus meie rügement laagris seisis. Seal pidime tema filma ees

üles näitama, mis meie väeteenistusest olime õpinud; suur Keiser olnud kõigega väga rahul ja lastis hiljemine ülematele ja alamatele oma kiitust kuulutada. Reisri kaju ja lahke nägu saawad mul surmani mees seisma. — Oh, mõites Els salamahiti omas südames, kui niisugust õnne kaa Hansule juhtuks.

Põllupap oli, perenaise wastapalumisest ja silmameest lugupidamata, Wareffe talu oma tütrele ostnud, mis läbi töö ja murekandmine palju laiemaks läinud. Mõnikord pidi peremees omas südames tunnistama, et ehk mõnufam oleks olnud naise keeldu kuuldudest ostmist maha jätta, aga neil mõtudel ei olnud kauemad wältust, kunni ettejuhtunud sassisel aäjad teelt ära korjati. Läks siin ja seal tüf parema poole, siis oli Mihkli süda rõõmus ja kõik kahetsemisest kadunud. Wanad lohakulle ja pool mädanend hooned kists kõik murupinnani maha, sest et üheainufese kohendamine töö waewa ei maksnud. Õnnelt leiti wana palkide risust nii palju tarwilikust palkist, et neist karjalauda, hobuse talli ja weike eluhoone inimeste peawarjuseks wõis ülesehitada, mis hiljemine rehes pidi jääma, kui üks kord uus tuba walmis saab. Palgid uue maja ehitamise tarwis olid kontrahhtis mõisa poolt tingitud, nõnda kui teised walla peremehed palkide wälja wadamist enda peale heal meelel wõtnud. Seda abi ei oleks wallarahwas paar aastat ennemine Põllupapile wiistist teinud, aga Hansu läbi saiwad nemad üks teise sega tutawaks, mis aega mööda natuke sõbrust sigitas. Maja põhjuse kraaw kaewati juba suwel walmis ja koristati põldudelst kiwa kofku, mis elumajale alusmüü-

riks, aida ja rehealuse tarmis taheti pruufida. Mikhli armamise järel näitas tulusam nimetud hooneid kivist ehitada, mis kauem kestavad kui puud ja pealegi tulekahju õnnetusel rohkem warju annavad, iseäranis, kus peremehel võimalik näitab kivi hoonele kaa kivist katukse peale teha. — Meie praegused õlekatustega puuhooned on kõige kurjemad waenlased tulekahjul, kus muud järel ei jää kui paljad tuha hunnikud ahju aherwarte ümber. Üks tüfike kõige paremast põllust, umbarwates rohkelt kahe tündri osa maad walmis tati ruki külwi tarbeks, nii häästi kui praegune peremehe jõud ulatas, et õnnekorral põllult niipalju saaks, kui teenijate ülespidamine ära kulutab ja õlekõrssi lojutele alla panna, muidu lähaks õlgede ostmine väga raskeks. Endiste hoonete mädand katukse õled liutati wirtsuga mõne nädala ja weeti siis mädand palkide prügiga ruki põllule, niisamati kõik endistest peremeestest mahajäänud mulla, tuha ja prügi hunkud, kellest siin puudust ei olnud. — Suuwiija tehti rohkemast maha, sest et kui ilmad wähegi head näitawad, odrad ja kaerad kaa lahjal põllul siginewad, eht kui teradest suuremat lootust ei ole, ommetegi lojuste toitu annawad. Latrikuid külwati poolteist waka maha, niisamati suwe ja talwewilja seemne siise härjapaid (ristikheina), mis tulewal aastal hooste toitu saaksid andma, nõnda kui ühtlase lopsaka juurtega lahja põldu kosutama. Kartohwli ei maksnud siin rohkem maha panna, kui õue aja ruum ulatas; aga neisse põllu tüfidesse, kus midagi paremat ei wõinud kaswada, külwati kureherne seemet kaertega

segamiste, mis heinakäsi pidi niidetama, ja linaseemneid. Hoopis raisku läinud heinamaast ei wõinud sel puhul peremehel vähemat lootust olla, niisama pisut mahi andsid tööd heinamaade rookimise tarwis. Õnnelt leiti karjamaad head ja oli neid talukohale rohkelt jagatud, mispärast warsti niipalju lojussid sinna muretseti, kui täielik majapidamine neid tarwitas. „Ennemine ostan ma sügisel“ — ütles Mikhel — „mõne koorma heinu ja põhku lisaks, kui oma waraga üle talwe ei peaks läbi saama, kust ma muidu tulewal aastal sõnnikut saan; sest sõnnikuta on siin talus peremehe käed alati kammitas, et ta kui talus kana kuskil sammu kaugemale ei wõi astuda.“

Kiirelise tööga fulusiwad Ülewainu rahwal nädalad ja pääwad kui lennul käest, et tähelegi ei pandud kuba suwe iluduse pidu — nelipähi — linnulaulu ja õilmete ehtes kätte oli jõudnud. Eise arwates ei olnud tannawu lindudel nii launist laulu ega nurmedel nii kena ilu, kui minewal aastal, kus tema neid Hansu seltsis kuulnud ja näinud. Ratsus ta ise mõne korra Hansu suust õpitud laulu oma keele peale tõsta, siis näitas kui oleks ofas tal kurgus olnud, ei sõnakest wälja ei tulnud; furtes pidi ta saebama:

„Mis mõõda on, se läinud,

Ma olin õnne näinud:

Nüüd süda närtsimas.“

Nelipähi eimesel pähal läinud pererahwas üheskoos kõik kiriku Jumala sõna kuulma. Kirikust wäljatulles koputas kõster Põllupapile õla peale, üteldes: minewal nelsa-pääwal on sulle posti pealt üks kiri Wenemaalt tulnud, ma arwan Hansu käest. Mikhli palgete tõusis natuke punetu, kui ta kõstri kannul tuppä astus ja sealt ammugi oode-

tud kirja saai, mis ta lugemata oma pöue pistis, aga naise ja tütrele sest sõnakest ei nimetanud, enne kui palwe majas tund saai peetud. Tema teadis selgesti, et kirja nimetamine naisterahvale ennast mahti ei annaks, Jumala sõna kuulda, waid nende mõted seisaksid tema pöues lugemata kirja juures. Aga temal enesel ei olnud täna palju paremat lugu, sest palwe tund wiibis tema arwates palju pikem kui muidu, ja Ewangeliumi kuulutus ei soendanud endisel wiisil temal südant; — mõis ehk olla et lugemata firi pöues rahurikkus saanud. Wälja tulles ütles ta weel enne kui wanrile jõudis: „Mulle on Hansu käest üks firi tulnud.“ „Hansu käest üks firi!“ hõiskas Els rõõmsalt, et hea kaugemale kostis kui ta oleks hulga rahwa pärast soominud, nüüd tõusis ligemal silmapilgul häbenemise punetus temal palgele ja pigistas pisarad silma, et ta rahwa nähes oma südame tundmist oli awaldanud. Aga kellel mõis nüüd pikemat mahti olla, wanrile istuda ja koju sõita enne kui kirja sisse olid kuulnud? Naine ja tütar ühendaski palumisi: „Voe meile kirja!“ ja Mikkel ei suutnud nende palumiste wastas seista, sest et tema enese südames niisama waki tagasihutaja elas. Tema ajas hobuse paar sada samm muu rahwast kaugemale ühte üksikusse paika ja luges seal Hansu kirja otsast otsani faks forda läbi, kui tabaksid iga sõna sealt seest allaneelata; siiski pidi Els oma südames tunnistama, mis ta kül wanematele ei ütelnud: Se firi on jae külm, kui lume anges — sünnitatud, sest mind ei ole seal sees ühe sõnaga nimetatud, ega mulle iseäranis terwisid saadetud. Siiski palus ta isa käest Hansu kirja ja luges koju poole sõites weel paar forda, ilma et enesele paremat troosti sealt seest oleks leidnud, sest Hansu: „palju tuhat terwisest kõigile, kes mind ei ole unustanud“, ei jõudnud tema südame igatsust pooleltki kustutada, ehk kas se ülesliiga oleks olnud ütelda: „iseäranis Elsele?“ — Oleks tal waesel tütarlapsel kaugemalt mõttesse arkanud, mis raskest walu Hansu süda kirjutamisel kannud ja kuida ta oma südamega sellepärast raskest wõidelnud, enne kui nii kaugale saai,

et Else, oma armast Else nimetamata jättis: tema oleks wiistist rõmu pärast nutnud. Hans ei tahtnud pikemat tähte Elsele anda, mis kallis ta tema meelest oli, sest tema arwas pattuks tütarlapsel lootust teha, kus tal enesel lootust ei olnud. Ehk kül Else mälestus ial tema südamest ei wõinud kustuda, arwas ta ommetegi paremaks kui se asi Elsele teadmata jääks, kes muidu tema peale lootes, kosilasi lähaks põlgama kunni ta wiimaks wanaks piigaks wanemate koju istuma jääks. Kuida Jumala mõited inimeste armastest enamist isa teistele käiwad, seda ei tulnud sel korral ei Hansul ega Elsel meele. — Lootes et Hans pahaks ei pane kui siin Põllupapi käest palutud kirja kaugemale kuulutame, tahame tema kirja sõna sõnalt lugeda aida, kust seest mõni kirjutaja, kes tähele oskab panna, ehk mõnda mõist õpida. Hans kirjutas nõnda:

„Minu kallid ja südamest armastud sõbrad!

Hea tül aega on meil lahkimise tunnist juba mõõda jõudnud ja teie ei ole weel pikemat teadust minu käest saanud, sellepärast palun teid, kauaks wiibinud sõnumite pärast minu üle mite pabandada. Tahtmine oli kül ammugi walmis, aga süda nõder ei jõudnud tahtega ühel sammul käia. Ma olin kindlasti ettewõtnud, mitte waremine teile kirjutada, kui wõitlemine nõdra südamega saaks lõpetatud, muidu oleks minu kurbtus kaa teid saanud kurwastama ja seda mina ei tahtnud. Ma olen seie pääwan, tänu Jumalale! priis ja terve olnud, ega juhtunud mulle midagi, mis ülema õigusega wõiksin kaebada; ommetegi on mul mõned raskest pääwad olnud, mis ei wäljas poolt, waid seest poolt mind rõhustawad ja kellest kõigist pikemalt ei maksa kirjutada. Õfimesed pääwad pärast lahkimist läksid pool tuimuses mõõda, et oise kui pool unenäus elasin. Seal saime mõne pääwa pärast paar wersta Wastselinna mõisast edasi minnes mäe otsa, kus paremat kät teed üks sammus seisis, mis werstasambast teistele näitas. Silmi tundmata samba peale tõstes, ütles wana soldat, kes minu ligidal käis: „Siin alustab päris Wenemaa piire.“ Need sõnad leikastiwad kui

terawa noaga mulle südameesse, ma arwan kui wärisemist kõiges kehas olema tundnud, nõnda et jalad al kipusiwad wäsimä. Ehk siil mõned mehe silmas pisaraid hääks arwawad, siiski ei wõinud ma parata, waid pidin sel silmapilgul libedast nutma. Minu meelest näitas, kui lahutaks praegune piire üle astumine mind igawest omalt maalt ja omalt rahwast. Tagasi waadates seisis laugemat metsa taga Wastselinna kirik oma lēna torniga, kui tahaks jumalaga jättes mulle ütelda: „ära unusta mind ja õpetust, mis minu sülest olid kaswanud! Nii kaua kui sina neid meeles ja südames kannad, saab Jumal sul teel saatjaks olema.“ — Kui mulle hiljemine muretundis tuli, siis tuletasin kiriku kuu ja neid sõnu meele, mis läbi igakord kergitust leidsin. Kõige aega seisin sellepoolt kahe wabel ja ei teadnud, mis parem wõinud olla: kas teie heldet annet wasta wõtta, ehk oma tuju taga ajada? Need kahtlastest mõttest segatud pääwad seisawad nüüd selja taga, minu südame tunnistus ütleb mulle, sa oled õiglase mehe kohust täitnud ja tõrkumata koormat wõdanud, mis taewane Isa sinu peale oli pannud. Tõeliskult tunnistates, ei tohi ma praegust seisust milgi wiisil koormaks nimetada; kui esimestel pääwadel õpimine mõnekorra raskeks kippus minema ja põllutööd kangeks läinud liikmeid nõnda ei oskanud paenutada, kuida taheti ja ettenäidati, siis andis õpetajate lahus ja kannatlik meel jälle troosti, sest et üks hea isa lahkest oma last ei wõiks õpetada, kuida meid õpetati: kus suusõna aiuuke sundija oli! Ei toopdud keppi ega wiitsa rooska ial nähtawale; niisama wähe nähti kärega ehk rusikaga müsimist. Mõne nädala pärast oli ommet meil kõigil enamist selge. Kui ennelõunat wäeteeistuse õpimine lõpenud ja kaks kunni kolm tundi puhkamise aega antud, siis kutsus üks wana underupser meid jälle enese juure koku ja jubatab terasematele Beneskele lugemise ja kirjutamise teed, nõnda et, kes õpetust soovib nõuda, seda igawiisi wõib saada. Tulenwal nädalal oodetakse üht kindrali teie, kes meie osawust peab läbilatsuma ja seda mõõda aru tegema, kuhu teenistusse igaüht siis pannakse, kas maa

ehk merewäele. Sellepärast ei anna ma täna teile weel oma adressi, sest et meie wiibimine siin paigas enam pikemalt ei kesta, aga nii pea kui sinna saan, kuhu laugemat seisis, misse paika antakse, luban teile sedamaid kirja sõnumid läkitada.

„Mis ma teile nimetamata ei tohi jätta, on Wenerahwa lahus, misga meid külades ja talu peredes igal pool kui wana tutawaid wasta wõetakse, kus meie aeglikult asu paika juhtub. Iga peremees jagab lahkel näul wõõraga, mis Jumal temale sõõma laua peale õnnistanud, ega nähta siin kuskil paha nägu ja wiltu mofke, kuida paraku! sagedast meie maal sünnib. Endisel lehwuse päiwil wõis mõnes kohas kasina jõu pärast wõõras majaline pererahwale raskest teha, aga täna pääwal elab meie Eestirahwas enamist igal pool nõnda, et sest lugu ei wõi pidada, kas üks suu rohkem ehk vähem leemewaagnal istub. Igakord, kui wõõras pererahwas mind lahkest wasta wõttawad, tuleb mul õnna ema sõna meele, mis ta ükskord ütles, kui ühe näljaste teekäiale süüa oli annud. Ma wõisin sel ajal seitsme ehk kahessa aastane poisit jõmmikas olla, siiski seisab mul lugu nii selgest meeles, kui oleks eile wast juhtunud. Ühel pääwal astus üks rändaja bantwärgi sel meie tuppa, palus alandlikult palukese leiba, rääkides, kuida temal eile hommikust saadik toidu einest subu ei olla saanud. Eit läks kambri, tõi sealt kannika leiba ja wõinappi lauale, palus nii kaua esimeseks nälja kustutuseks wõtta, kui lõune roog walmis saab. Wõõras tõi hiljemine meiega lõunat ja andis eit temale teele minnes leiwapalukese ja natuke wõid kaasa. Mees tänas pisarsilmil hea tegemise eest. Isa näitas ema helduse üle natuke meelt pahandama ja ütles: „Kas arwad meil mõisniku warandust olema, et kõiki hulguisid hunte, hanisakaid tahad sõõta!“ Ema kostis: „Ega se pisuke and meid ommetegi wafeks ei tee! Waata, meil on üks poeg kaswamas, kes teab, kes ükskord temale tühja kõhtu saab täitma.“ — Igal lahkel wastawõtmisel tulewad mulle ema sõnad meele ja uaitab minu arwates, kui oleks ema hea tegu seda õnne mulle walmistanud.

„Vaber lõpeb mul käest, sellepärast ei või täna pike-
malt kirjutada; südames elab küll veel mitu mõtet, aga
jäägu nemad parem rääkimata, sest üks wana sõna ütles:
rääkimine on hea, waitolemine parem. — Raha ei ole mul
sedäpuhku tarwis, sest kodunt kaasa wõetud kopikad on ena-
mist kõik alles. Hoidke, mis teie kätte jätin, kunni mul
raha peaks puuduma. Ütelge palju tubat terwisid kõigile,
kes mind ei ole unustanud. Zumalaga!

Serpukowi kreisis, Moskau kubermangus.

Teie truu ja tänulik sõber

Hans Wink.

Kaks nädalat pärast jaanipäawa tuli Peeter Mõistand
Ülewainu pererahwast tüti aja pärast jälle waatama, tõi
ühilase furnu sõnumid, sest nende wana küla koolmeister-
Rein Mok, kes juba mitu aastat rindu põdes ja tänawu
fewadest seie saadik enam süngist wälja ei peasnud, oli eile
hommiku siit ilmast ärautsutud. Pika raske pääwa töö ja
kiburi terwise peale wõis igamees temale puhkamist soovida,
seda enam kui tema wiimsel aastadel wanuse ja wäse ter-
wise pärast ammetit enam ei jõudnud ülespidada. Meie
peremeeste jut wenis pikemalt kooliasjade peale ja sünnitas
küsimist, kust uut koolmeistrit sügiseks pidi leitama. Mõis-
tand ütles: „Koolmeistri leidmine teeb mulle palju wähem
muret, kui tema koolbus, sest et meie päiwil mehi küllalte
igal pool on, kes ammetisse kipuwad, kui kuskil leheks
jäänud kohast kuulewad, olgu koht kuida tahes, sellest ei
peeta lugu, kui age mehele ameti nime saab. Kus ülemat
seadust mõõda kooli wähem pool aastat peetakse ja teise
pikema poole aasta sees lastele unustuse aega antakse, seal
ei või kõige osawam koolmeister suurt waimuharimise tööd
laste kallal teha, waid peab sellega lepima, kui neid kõige
pimedamast tuimusest nii kaugele wiib, et laps natuke seli-
tama hakkab, waest wiisi lugema ja katekismuse õpetuse põhä
saab, et ta wärska wiisi õpetaja ette ei astuks. Kui kooli

aeg nõnda lühidelt wältab, ei tohita koolmeistrile rohkem
palka anda, kui pisuke töö wäärt on, sest üks temal ole
aega küllalt kui oisani leiwa palukest põllust muretseda ja
talwel koolitamise kõrwas midagi näpude tööd ette wõtta,
misga endale peatoitu ja ihufattiet muretses. Nõnda mõis-
lewad palju inimesed, ega tule neil meele, kuida ühel osa-
wal koolmeistril, kes ammetis truu tahab olla, täieline mehe
töö laste õpetamisega on. Tahab ta koolitamise kõrwas
midagi muud toimetamist edasi ajada, siis läheb üks osa
tähele panemist laste kohta nurja, sest et koolmeister aga
poole waimuga laste juures on.“ Põllupap arwas, selle
wasta ei olla võimalik midagi teha, sest asja ei wõida
enam teiste käända kuida korra oli jalgule seatud. „Ei,
wennike!“ — kostis Mõistand — „minu arwates näitab
lugu siin hoopis teiste. Esimene koolide seadmise aeg meie
maal sündis priiuse kuulutamisel, kus rohkem kotpimedust ja
tuimust igal pool leiti kui praegu, ja kui mõnel mõislikumal
himu oleks olnud last paremalt lasta juhutada, siis keelas
teda kehwus, et seda ei wõinud teha. Seaduse andjad pidid
kooli alustama, et selle läbi rahwale raske seaduse koormat ei
tuleks, mis nende nõdrad õlad ei jaksaks kanda, sest et
muidu wastatõrkumist mitmes paigas wõiks sündida. Eigi
poole saea aasta pärast on, tänu Zumalale! meie Eesti-
rahwa kärke hea tüti maad walguse poole edasi läinud ja
saab sedamööda kuida jõud kaswab isa kaugeemale jõudma,
sest et midagi keelbust ei ole üht asja paremine teha, kuida
kõrge oli. Seadus sunnib meid maan- ja kiriku teed pa-
randama, mis igal pool aast aastalt paremaks lähawad;
kui nüüd kätateede pärast sündi ei ole, et neid peame pa-
randama, siis ei ole nende parandamine kaa kufagil ära-
keelatud. Just niisama sugune järg on kaa koolidega. Kui
meil jõud ja aeg kannab, lastele osawamat koolmeistrit
palkada, kooli aega paar kuud pikendada ja lastele täieliku-
ma õpetust anda, siis ei tule meid kedagi seal juures keelama,
sest et meie seda teiste kulu peale ei tee, waid kõik omast
taskest maksame. Minu arwates ei oleks suwel enam kui

kolm kuud kooli pubkamise aega tarwis; koolilaste suvine karjas käimine sigitab wallatust ja kautab talwist kooli õpetust, ehk kas siis võimalik ei peaks olema muul viisil lojuste karjast saada?" Mikkel kostis: "Võimalik oleks küll, kui mõningad kulumust ei kardaks, sest karjane tahab palka, kes seda peab temale maksma?" "Kes muud kui lojuste pidajad!" — hüüdis Peeter. "Meie wallas, kus rohkem kaks osa peremebed nõulad inimesed on ja kolmas osa aast aastalt nende järgile lähawad, ei tohiks karjatse ega parema koolimeistri palkamine sellegile raskust teha. Ma tahan esitotsalt mõistlikumate peremeestega isepäinis sellepärast nõu pidada, kui neid oma poole wõidan ja nemad asja poolt seisawad, siis wõime julgest loota, et kogukonna kokutulemisel weikem wasta tõrkujate hulk meie nõusse heidawad."

Saiwad mehed pikemalt asja lugu läbi rääkinud, siis tõusis küsimine, kust ühte osawat koolimeistrit leida, kes nende mõisemisi jõuaks tõeks teha. Peeter Mõistand ütles: "Meie nooremate seltsis on osawaid mehi mõndagi leida, kes koolimeistri ammetisse kõlbaksivad, kui pall nõnda oleks, et nemad sellega wõiksid elada; aga kus lehwus igapäaw kui palumata külaline koolimeistri laua taga istub, kes siis nii sugust seisust enese peale tahaks wõtta? Nõnda kui põllumees omast põllust, ammetmees ammetist ja kaupmees kauplemisest elab, peab ka koolmeister omast koolist elama, muidu ei ole temal võimalik kõige hoole ja rammuga meie laste waimu põldu harida." — Põllupapi arwamist mõõda oleks ilmliku tarkust lastele palju wähem tarwis kui püha waimu kooli, mis kõik asjad isegi õientab, et inimesel muid waja ei ole. Sest maailma tarkus tehta inimese uhkaks, se gada temal usku ja ekstitada teda õigest teelt hõlpsalt kõrwale, kust wiimaks raske näidata taewa teele tagasi saada; ehk eks seda juba mitmel pool nähtawale ei oleks tõusnud? "Pea kinni! armas noaber," — palus Mõistand — "üht teha ja teist ei jätta! tuleb ka siin jälle meeletuletada. Maailma tarkuse lairjaid kaswab meie päiwil igal pool, küll ülemate ja alamate keskel, aga kes teab, kas õigus nende

pool seisab? Üks tõeste koolitud mees oskab nii hästi jumaliku kui ilmliku tarkust, ega läbä üht teist pärast laisma. Kes seda teewad, need istuwad laugel tõetempli wärawa taga ja ei oska pimeduse udu omast silmast ärapühkida, mispärast jalg neil igal sammul kipub komistama. Kui Jumala sõna tundmine üksi võimalik oleks meie eluteelt kõik risu ärakoristada, siis ei peaks meie maal enam kuskil ebausku tempust leitama ja ommetegi kaswab neid ohakaid weel wäga palju wilja sees. Kust se tuleb? Üksnes sest, et lapsed maast madalast täieliku kooli õpetust ei saa, mis nende waimu filmi aegsaste seletaks loodud asju tähele panna ja neid muutmata seadusi tundma õpida, mis igal silmanähtawal asjal põhjuseks seisawad. Mida wähem inimene neid seadusi tunneb, seda hõlpsamalt annab ta ennast ebausule orjaks, ega aita siin naermine ega laitmine, waid üksnes tõsine õpetus. Riisama wähe leitakse täitlikult targal mehel uhkust, et ta oma sugu ehk wanemaid lähäb ärasalgama; kes seda teewad, on rumalad, olgu neil kes teab kui peenise kalemine kuub seljas, nende meelemõistus ja süda käiwad ühtepuhku halbi toimes. Se küünal, mis meid taewa teele juhatab, peab meie tööd ja tegusi nõnda walguutama, et armaistus meie südamele ülemaks käsufs tõuseks ja ei mite usutunnistus suus ja pagana kombed tegudes nähtawale ei tuleks."

Põllupap kostis: "Armas sõber, meil ei ole õigust teiste peale kohut mõista, sest igamees peab ise wiimsel päawal oma tegude eest wastama ja saab temale seda mõõda palka antama, kuida ta oli teeninud, kas head ehk paha." — "Mina ei tahtnud räägitud sõnadega kellegi peale kohut mõista," ütles Peeter — "waid sulle seletada, et ilmlil tarkus inimesele kahju ei tee, sest mida rohkem üks mees oma waimu õpetuse piimaga on jootnud, seda selgemaks lähewad temale Jumala sõna ja loodud asjade tundmise piired. Kes mingi asja üle sügawamast ei oska mõelda, usub kõik rumalust, mis teised temale ettewalestawad, olgu kuuldut jut võimalik ehk mitte." — Sedawiisi waidlesivad

mehed weel tük aega ja pidiwad lastudes iseenele tunnistama, et neil koguni wõimalik ei olnud kätte arulist teerada ühendada; ommetegi peame neile kiituseks nimetama, et waidlemine nende sõbrust ei saanud kahandama, kuida mõnekorra hõlpsalt seda wõib sündida.

Peeter Mõistand oli üks mees, kes midagi asja poolikule ei jättnud, mis tema korra ettewõtnud; teiste wastapanemine oli üks taht, kus peal tema nuga isa terawamaks läks, et kõik talistuse köied eest katti leikas. Nõnda hakkas ta koge esimestel pääwadel pärast Mõistliku nõupidamist teisi peremehe kooli asja parandamise peale waltmistama, nõnda et kolm, neli nädalat hiljemine suurem osa neist temaga ühes ikkes webas. Iga nõukas peremees pidi aastas kaks rubla koolmeistri palka maksuma, olgu temal lapsi koolis eht olemata. Kui 25 talust, mis wallas olid, eht wiis waesuse pärast nimetud maksu ei jõuaks tasuda, lubastiwad Mõistand ja Põllupay — kumbki wiis rubla aastas nii kaua lisaks peale maksta, kui need wiis talu aega mõdda oma kohut ise jõuakswad täita. Wiiekümne rubla eest lootsid endale mehed koolmeistrit saada, kes Mõistliku esimesest pääwast — suurte pühade aeg maha arwatud — kunni Mai kuu lõpuni lapsi pidi koolitama, nõnda et aga kolm suwe kuud, kõige kiiremal töö ajal kool puhkama jääb. Kirikuõpetaja ja mõisawanemad oliwad selle nõuga väga rahul, ja lubas esimene omalt poolt hoolt kanda, niisugust osawat meest koolmeistri ammetisse panna, kes koolilastele täieliku õpetust jõuaks anda, et nemad jumalikus ja ilmlikus taruses pääw pääwalt tugewamaks kaswaksid. — Kirikuõpetajale tegi iseäranis rõõmu, kui selle peale mõtles, et eht mõned teised wallad seda asja endale eeskujuts wõttaksiwad ja selle järel hakkaksiwad tegema. Tännini on meie rahwal sest kõige suuremat puudust olnud, et pisemat ohwerdamist igal pool raskest arwati, mis kõigide kasuks pidi tulema. Ja ommetegi ei wõi ükski asi parema korrale minna, kus ihuus ja südame kitsus muud maksu oma peale ei taha wõtta, kui iseennese heaks, sest iga niisugune

mõlleb: mis mul teistega tegemist?! Kõigide kasu püüdmine tunnistab awalikult wenna armastust ja teeb rietsusku meie sees ja meie tegudes elawaks. Iseene armastus selle wasta jahutab meid jae purifaks ja tõukab meid riistfogudusest wälja.

Veisuse kuu lõpul tuli Hansu kääst teine kiri, mis Peeterburist oli kirjutatud, kus sees ta kodurahwale teada andis, et tema gardiwäe Semenowi rügementi teenistusse oli pandud, mis oma alalist korteri Peeterburi linnas peab. „Kõigest südamest pean ma“ — kirjutab Hans — „Jumalale tänu andma, kes minu elukäiki seie saadid nii heldest edasi aitanud, Tema arm saab wistist kaa edespidi minu eest hoolt kandma, kui ma oma kohust Tema ja inimeste wastu täielikult püüan täita. Mul ei ole mingist asjast puudus, iga pääw kõht täis ja ilus elutuba, kus sees inimene lusti pärast wõib elada.“ Kirja lõpetusel seisis need sõnad, mis Elje südant mõne tolli kõrgemale tõstsid: „Et teie kõik terwisel olete, loodan ja soowin ma; kirjutage ommetegi, mis Els teeb? Ega ta enam sellepärast minu peale wihaane ole, et ma tema lastet kingitust wasta ei wõtnud? Ma palun tuhat korda andeks, aga uskuge: mina ei tohtinud teiste teha, muidu oleks südame tunnistus mind hukka mõistnud. Rõõmus oleks mul kuulda, et teie kellegi südames wihaastamist minu wasta ei idaneks? Palju tuhat terwisi Elsele, teile ja kõige tutawatele. Pidage niisama lastelt mind meeles, kui mul teie mälestus igal tunnil südames elab, et ükski wägi seda sealt ei jõuaks kustutada.“ Ühe ise lehesese peal seisis tema Benekesse adres, kuida kirja peale pidid lastma panna, kui temale tahtsid kirjutada. Ütleksin ma siin, Els oli kümme ja kakskümmend korda Hansu kirja lugenud, siis räägiksin ma walet; tema oli nii sagedast lugenud et kirja otsast otsani sõna sõnalt peast mõistis, siiski ei wäsinud temal lugemise himu. Sest et ta natuke kirjutada oskas, oleks ta küll mõinud mõne sõna oma käega kirjutada, aga tütarlapse häbelik wiis seisis selle wasta, mispärast isa läbi lastis kirjutada, kuida

temal ei enne ega nüüd mingi sugust wiha meelt Hansu wasta olla, ehk kül lahke kingituse põlgamine temal esiootust fanget walu teinud ja palju pisaraid silma toonud. Põllupap kirjutas kaa pikemalt, kuida ta Hansu lahtiootmise rahaga Elsele Warekse talu ostanud, kust mõne aasta pärast kui hind saab aratatsutud kaunist tulu wõib loota, ehk kül enne weel palju muret, tööd ja waewa saab olema, kui nurja läinud talukoht parema joonele lähäb, nenda et perremehete rõõmu hakkab tegema.

Zumal oli esimesel suwel õnnelikud ismad annud, mis läbi suitwili palju paremat woodu andis, kui ükski lahjast põllust tohtis loota. Pojaste põhku sai rohkest, niisamati kaa wiljateri niipalju, kui majapidamine tarwitas. Wikati lobitses pöörsasie ja mättaste wahelt rohkest solm talwe koor, mat heinu kofku, mis halsalt kuhja pandi: Einad oliwad iseäranis heast kaswanud, kust perremehete hulk raha kotti kaswis. Pikal lumeta sügisel oli wõimalik ük heinamaad puhastada, kust hagu küllalt sai, et kõigel talwel abjufüti muret ei tulnud. Mättad pandi hunnikusse mädanema, kust neid mõne aasta pärast põllule taheti wadada, nõnda kui nende asemelid fewade heinaseemnega täis külwata. Saiwad aega mõõda kõik heinamaad sedawiisi roogitud, siis ei wõinud hiljemine perremehete heinte puudust ial enam tulla. Ühe osa paljaks actud metsamaad lastis perremees sügise üleskunda ja leht puue seemet sinna peale külwata, mis omal ajal metsa wõisid anda. Nõnda saiwad juba esimesel suwel kõik asjad joonele seatud, et igalpool alus ees leiti, mis peale tulew majapidamine ennast pidi toetama. Põllupapil oli nõu tulewal aastal Warekse talusse elama minna ja Ülewainu kofta noorema poja kätte anda, kes aasta pärast naist tabtis kosida. Tulewal sügisel wõis uus elumaja juba nii kangel olla et talwest sisse sündis astuda.

Warekse talu põldude wahel seisis üks tülikse rabasood; perremehel tõusis nõu nimetatut maatükkest aega mõõda kraawide leikamise läbi taheda külwatada ja siis kas heina ehk põllumaaks tarwitada. Rohka ligemalt läbi kaisudes

leidis tema õhufese murupinna ja sammalde alt rohkest kuue jala sügawusel musta rabamulda; se kogemata leidis oli tema melest kui oleks ta korraga oma krundi pealt rahahauku leidnud. Nüüd läks ettewõetud kraawi leikamise nõu sedamaid tuulde, sest kui seda rabamulda aast aastalt nii palju kui jõud ial ulatas, wälja kaewati, hunnikusse pandi ja talwel põllu peale weeti liiwase ja kruusise koftade peale, seal põllu põrmuga kundes kofku segati, siis oli lootust kõige paremat wiljamaad saada, mis hiljemine tehtud kulutust rohke rentitega wõiks kätte tasuda. Tema oli mõne aasta eest oma filmaga näinud, kuida üks tük selget liiwamaad, kus enne midagi ei kaswanud, ei mitte pikemat rohutaimest peal nähtud, rabasoo mullaga wäga heast põlluks ümbermoondati. — Endistest wõsudest pihupaljaks tehtud metsamaadest lastis Mihkel nii palju üleskunda kui põldude laien- damiseks parajalt tarwis läks, sest et temal nõu ei olnud metsamaade pruukimist kätte wõtta, üks pruuk, mis igas paigas enam tööd perremehete sigitab, aga ial tehtud tööd ja waewa kätte ei tule tasuma, kõige wähemalt seal kus metsamaad pihupesa sarnatseks lagedaks olid tehtud. „Kui neid päiwi,“ ütles Mihkel — „mis iga aastane metsamaade harimine ärakulutab, oma laiemaks wenitatud päris põldude kasuks tarwitan, siis annawad nemad mulle wiis ja kuus korda suuremat tulu, kui metsa maad, pealegi tõuseb teine kasu sest, kui neid metsa kaswatamise tarwis pruugin.“ —

Wana perenaine ohkas kül sagebalt ja kulutas mõne silma pisara, kui mees tema keelu kuulmata rubla rubla järel ostetud uue kofta parandamiseks wälja andis, ütles kaa mõnekorra Elsele: Kui isa sedawiisi pikemalt oma raha kopsaid wette wiskab, kül siis saab näha et aeg enam kangel ei ole, kus kerjaja keppe kätte wõtame ja majast wälja astume. Aga Ets oli üks terase waimuga osaw tütarlaps, kes kõigest aru saai, mis temale seletati, sellepärast ei wõtnud ta ial ema kartusest osa, waid püüdis eidefist lahkest igal wiisil trööstida ja tema kartust kahan-dada. Esiotsi oleks kõik tema troost nurja läinud, kui mitte ema

filmad teisel wiisil lahti ei oleks saanud peastetud; nime-
tatud filmade selitaja tuli linade müümisest. Ruba ülemal
juba nimetasime, olid külwatud linad wäga häästi sigine-
nud ja et minewal talwel linade hind kõrgel seisis, tõi
peremees ühel õhtul linnast tulles 150 rubla korraga koju,
Wareffe talus kaawanud linade eest. „Waata nüüd, eidefe!“
— ütles Põllupap — se on Wareffe talu esimese aasta
raha sissetulik; ei olnud kõik kopikad wette wisatud, kuda
sa ette kartsid. Küsti ise Else käest, palju wõid tema tänawu
suwel forjanud ja turule wiinud? „Els ütles: „Wõi eest
saadut raha pidi ju minule kasu rahaks jääma, misga, kui
üksford ise majaperenaiseks peaksin saama, majapidamist
jalule aitan toimetada.“ „Noh,“ kostis isa — „ega ma
sinu oma käest tahtnud wõtta; mis korra kingitud, ei ole
enam minu, waid teise omadus. Ma soowisin aga, et sa
emale nimetaksid, kui palju wõid sa oled müünud?“ Els
ütles: „kuus leikkid on müündud, ja paar leikkid enda tar-
wis järele jäetud.“ — Isa kiitis naerataes: „sinust wõib
aega mööda tubli perenaine kaswada, kes kui majalust mehe
wara koos hoiab ja ise omalt poolt weel peale muretseb.“
Emal ei maksnud siin wastawaidlemine, kus mees ja tütar
üsnä filmanähtawal tema kartust uue koha ostmise pärast
wähendasiwad.

Üks teine asi, mis perewanematele palju enam südame
walu tegi, oli ülemal lübidelt tähendatud noorema poja
tulewa aastane naise wõtmise nõu. Ehk kül isal ega emal
midagi selle wastu tõrkumist ei olnud et poeg kotsja lähaks
ja nooriku koju tooks, juhtus seal asja juures üks äraline
tük, mis wanemate meelt wasta seisis, sest et poeg oma
filmawaatust ühe — ilma lapse peale oli wisanud. Tä-
tarlapse enese ja tema wanemate peale ei wõinud pisemat
süüd ja laimust tõsta, aga nemad olid laia ilma elufad ja
ei mite walititud rahwa seas. Põllupap arwas, et tema
usuwennad niisugust kofimist tuleksid laitma, miks ta poega
paremine ei oskanud jubatada. Ehk kas walititud rahwa
lekkil ümberkaudu tütarlastest puudus olla? Tema tuletas

pojale meele, kuda Abrami wanem sulane kaugele maale
pidi minema Isaakile naist kofima, sest et tema Ranaani
maa tütardest kedagi omale minijaks ei tahtnud saada. Ja
siin näitas lugu palju hõlpsam, et noormees omast kihel-
konnast igalt poolt piigast wõis leida, keda wanemad selle-
sama kalli piimaga kaswatates olid jootnud, kui tema oma
lapsi. Poeg arwas jälle, et ses tükis tema südame soowi-
misel digus olla sõna kaks ehk rohkem wanemate ja nende
usuwendade tahtmist wasta rääkida, sest et tema ei neile,
waid endale naist tahtis wõtta, kellega ta nii kaua elu pidi
ühendama, kunni Zumal surma läbi neid üksford tuleb la-
butama. Niisamati tuletas ta isale meele, kuda Else wä-
gise ei mindud mehele sundima, ehk kül kofilased wanemate
meelest armsad olnud, ja teiseks tema wanem wend, ehk kül
usuwenna wäimees ja usufeltsis üleskaswanud naise abi-
kaas ommetegi abielus õnne ei leidnud. Näataat, kellest
jutu alustusses ühe tülikese maalissime, pööras igapäaw
rohkem karwast poolt wälja ja ei näitnud palju kuskil dig-
lase mehe wiisi, kus minu ja sinu pärast wabeldamist
tõusis. Tema oli ühelt poolt ihnuis ja kitsik, et suure wa-
randuse juures kõhtu ei raatsinud täita, teiselt poolt kaisus
ta ülekõhtuse ahnusega isa enam warandust peale kosutada,
ega küsinud ial, kui palju filmawee pisaraid raha külles,
mis ta waeste ja leskede käest kofko kraapis. Wäimees,
kes wanemate talus seefugust asja ial ei näinud, wõõrdus
seba euam äiaist, mida sügawamalt tema wanamehe tegusti
tundma õpis, enam rooste märkisi tema külles leidis, kui
ta oleks soowinud. Tema abikaasa, wanematega ühes nõus,
hoidis ennast enam nende kui mehe poole. Sest ep se tulk,
et Jürile ial poja digust äisa majas ei antud, waid teda
enam odawa sulase wiisil peeti, kes kõhutäie ja riiete eest
pidi teenima! kus äi, am ja tütar tema alatiseid tagasun-
dijad oliwad. „Kui ma rahwa naeru ei kardaks“ — ütles
nud Jüri noorema wenna wasta — „ma jätaaksin naise,
kus ta on, ja lähaksin oma teed, sest et pörgus halwemat
pidu ei wõi olla, kui mul praegu.“ —

Kui nüüd Zuhani, se oli noorema poja nimi, niisugust villi igakord wanematele kõrvu puhus, kui jut kosja teele juhtus, pidid wiimaks ommetegi isal ja emal filmad lahti peasma ja nemad selget aru saama, et nende wastaseisimine pika peale siin midagi ei ulata. „Zuhanil oli“ — ütles ema — „juba maast madalast natuke kange pea, kes korra etteõdetud tujust ei tahtnud lahkuda, mis temast mehe eal paremat tohiks loota. Minu armates näitab mõnusaam kui meie järele anname, sest Liisu on muide üs lastmata tütarlaps ja wõib meie majas hõlpsalt paremale teele aega mööda juhitud saada.“ Mõhkel pidi ses tükis wanaeidele jälle õigust andma ja lubas wiimaks mõne nädala pärast pojale naist kosida, kust ta ise tahaks. Sedawiisi oli noorel mehel wanemate poolt luba kätte ja et temal tütarlapsena kosimise kaup juba ammugi räägitud oli, sellepärast ei puudunud enam muud, kui tulewa äia taadi ja äia eide lubadus.

Õulu wiimsel pühäl olid Peeter Mõistandi talus weised pidud, mis tema iga aasta sel ajal pidas ja ligemaid sõbru ja tutawaid oma majasse kofku palus. Ülewainu pere-mehe lask oma naise, poja ja tütreka kaa sinna, aga Zuhani oli kindel nõu täna kosimist selgeks teha. Si olnud weel palju õhtut läinud, seal palus ta Mõistandi teiste hulgast kõrwale ja tunnistas temale oma südame ihaldamist. Peeter seisis natuke aega sügawas mõttes ja kostis siis: „Sinu soovimiste tunnistus tuleb mul kü natuke kogemata, iseäranis täna õhtu, kus meil aega ei ole pikemalt läbirääkida; mul ei ole sinu wasta midagi südame peal, siiski on aega tarwis arwaniseks, — tule mõne päewa pärast tagasi, kui sedagi muud wõõraid siin ei ole.“

Zuhani ei wõinud neist sõnadest midagi tähendada, kas ei ehk ja otsuseks pidi antama, aga tema lootis, et Liisu tema poolt saab seisma, kui wanemad lähawad nõu pidama, sest et Liisu temal ja tema Liisul armas oli. Õhtul räägiti kõigile sugu jutust, ommetegi wõis üks kõrwalt waataja tähele panna, et Ülewainu Zuhani palju wähem teiste kõnest oja wõttis; tema istus kui pool unenäus ja üksnes kui tal

filmad kogemata Liisu peale langesiwad ja Liisu waatamine temaga kogemata kofku juhtus, seal läksid mõlemil palged punasemaks ja tütarlaps lõi filmad maha.

Kes ise korra sõberdust lugu läbi katsunud, kü need teawad, mis raske ühel noorel inimesel kahewahel olemine on, ja ei saa seda waleks ajama, kui siin ütleme, et Zuhani enam toot ei tahtnud maitseada, ega õõsel rahulist und filmade peale tulla. Olgu otsus kuida juhub, hea ehk paha, mõtles tema, aga mina pean selget otsust saama, sest et ma sedawiisi kauem ei wõi elada. Wiimsel wana aasta õhtul ütles ta wanematele: ma pean täna natuke külaste sõitma, ärge pange pahaks, kui hiljemine sealt kofu jõuan tulema; rakendas hobuse saani ette ja siis otsekohe Mõistandi peresse. Pereisa lahke teretamine tõstis tuppja astudes Zuhani südant mõne tolli kõrgemale, niisama lahkest andis perenaine temale kät, ja Liisu? Roh Liisu oleks oma südame sunnil weel lahkest kät pakunud, kui tütarlapse häbendus sinna wahale ei oleks tulnud. Ommetegi ei wiibinud kuigi palju aega, seal wõttis Mõistand ise oodetud futu otsast sedawiisi kinni: „Armas poeg Zuhani, sest pojaks pean ma sind nüüd nimetama! meie oleme isefestis sinu kosja lugu igapidi läbirääkinud, kus Liisu mulle tunnistas, et tema süda sinu poole lähäb, mis meil wanematel siis pikemalt wasta seismist wõiks olla.“ Sellepeale pani ta laste kät kofku, õnistas neid ja ütles: „Taewane isa saagu teile saatjaks eluteel, ja lastu kõigile õnnelikult forda minna.“ Reli-pühi, kui Zumal sinna ajani elupäiwi ja terwist pikendab, tahame pulmad teha, kui sinu wanematel midagi selle wasta ei ole rääkimist?“ Nüüd peasis Zuhani ühekorraga keele paelad lahti, kui oleks uus eluwaim tema sisse läinud; tema rääkis, kuida wanemate wahel kosja asi juba ammugi selgeks olla tehtud, ega salganud kaa mitte, et tema isa esotsalt kosimise wasta oli seisnud, ommetegi wiimaks järele annud. „Ma wõisin kü arwata,“ naeratas Peeter — „et sinu isa niisugust ilmalaht enesele minijaks ei soowinud, kui meie Liisu, aga ära karda midagi: temal ei ole sõrwi peas ega saba taga!“ Cit lihas peale: „Sa saad temast hea lahke südamega naise. Mõnda

kuda ta tänini meie sõna on kuulnud, igapidi meie käsku täitnud ja meid ellast armastanud: saab ta tulewal ajal sulle tege ma ja olema, kui abielusse astute."

Kui Zuhani ligi keskööd külast koju poole sõitis, oli maailm otsekui teisiti moondatud, sest nõnda ei olnud tähed taewast weel ial tema silma sáranud, kui tána õhta. Meil náitas kõigil uus hing sisse tulnud olema, kui tahaksid temale ütelda: meie paistame rõõmu párost sinu kássa teele, kus õnnelikult oled káinud. Kõju tülles pani ta hobuse paigale ja pugest siis waikselt magama, et wanemaid unest ei árataks, aga temal enesel ei saanud sel õól unekattet silma peale. Glawal luulemise wáel seisiwad tulewad elupááwad tema filmade ees, kuda Liisu iga pááw tema soowimisi filmist püüdis lugeda ja neid táita, enne kui keele peale tõusiwad. Ja kuda tema omalt poolt Liisut tahtis armastada, nõnda et kõiges wallas teist tema jarnast ei saaks olema, kes nii õrnast oma noorikuga oskaks ümberkáia. — Peaaegu niisamasugused mõtted oliwad wiimsel wana ja esimesel uue aasta õól ka Liisul und filmist ajamas. Õnnelikud noored inimesed, kelle filmade ees tulewad elupááwad lilledega kattetud luhade nául õitsewad, kust wilud tuuled ei ole ülekáinud. Meg saab kaa teie piltide ilu ükskord kahwatama ja õuneks teile, kui nende málestus teil südant jõuab soendada, sest et "elu lehe kuu aga ükskord õitseb ja ei mitte enam," kuda üks Saksa laulik kirjutanud.

Siin peame sel puhul juttu lõpetama ja loodame, kui mitte aegsamalt, tulewa nelipühi kolmandamal pááwal Zuhani ja Liisu pulmas jälle kokku saada, kui meid sinna peaks palutama. Ehk waatab mõni lugeja sinna saadil oma kuju Peeterburi "Peegli piltide" sees ja tunnistab mulle, kas peegli náitus tema náuga ühte sünnib, ehk mõõrile náitab? — Maailmaid ja kujukategijaid on palju, seal ei tohi imeks panna, kui mõne maali kohta ühte Ladina keele sõna tohitatakse panna, mis meie Gestickeele ei usalda ümber kirjutada, aga kus sees sellest ráágitakse, mis 7. lehe káille peal "pergli" tõrwa on pandud. —

Fr. H. Kr — ld.

11328
66